

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

Ad Augustum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

S E C V N D V S.

A D A V G V S T V M.

*V*M tot sustineas, & tanta negotia solus:
 Res Italas armis tuteris: moribus ornes:
 Legibus emendes: in publica commoda peccem,
 Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
 Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
 Post ingentia facta, deorum in templa recepti,
 Dum terras, hominumq; colunt genus: aspera bella
 Componunt: agros assignant: oppida condunt:
 Plorauere suis non respondere fauorem

B

*S*peratum meritis. diram qui contudit hydram:

*N*otaque fatali portenta labore subegit.

*C*omperit inuidiam supremo sine domari.

*V*rit enim fulgore suo, qui prae grauat ar-
 teis

*I*nfra se positas: extinctus amabitur idem.

*P*raesenti tibi maturos largimur honores:

*I*urandasque tuum per nomen ponimus
 aras,

*N*il oriturū aliās, nil ortum tale fatentes.

*S*ed tuus hic populus sapiens, & iustus in
 vno.

*T*e nostris ducibus, te Graijs anteferendo

*C*etera nequaquam similiratione, modō-
 que

*A*estimatur: & nisi quae terris semota, suis-
 que

*T*emporibus defuncta videt: fastidit, &
 odit:

*S*ic fautor veterum, vt tabulas peccare
 vetanteis,

*Q*uas bis quinque viri sanxerunt, fæde-
 raregum,

*V*el Gabijs, vel cum rigidis æquata Sa-
 binus,

*P*ontificū libros, annosa volumina vatū,
 Dictitet Albano Musas in monte locu-
 tas.

C

*S*i quia Græcorū sunt antiquissima quæq;
 Scripta, vel optima: Romani pensantur
 eadem

*S*criptores trutina: non est quod multa lo-
 quamur:

*N*il intra est oleam, nil extrā est in nuce
 duri.

*V*enimus ad summum fortune. pingimus,
 atque

*P*fallimus, & luctamur Achiuis doctius
 vinctis.

*S*i meliora dies, vt vina, poemata reddit:
 Scire velim, pretium chartis quotus arro-
 get annus.

*S*criptor ab hinc annos centum qui deci-
 dit, inter

*P*erfectos, veteresque referri debet, an
 inter

*V*ileis, atque novos? excludat iurgia finis:

*E*st vetus, atque probus, centum qui per-
 ficit annos.

*Q*uid: qui deperijt minor vno mense, vel
 anno:

*I*nter quos referendus erit? veteresne poë-
 tas:

*A*n quos & praesens, & postera respuet

E

F

- A *atas?*
 Iste quidē veteres inter ponetur honestē,
 Qui vel mense breui, vel toto est iunior
 anno.
 Vt or permissō, caudaq; pilos ut equinae
 Paulatim vello: & demo unum: demo e-
 tiam unum:
 Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
 Qui redit ad fastos, & virtutem aesti-
 mat annis:
 Miraturq; nihil, nisi quod Libitina sa-
 crauit.
 Ennius & sapiens, & fortis, & alter Ho-
 merus,
 Vt critici dicunt, leuiter curare videtur,
 B Quò promissa cadant, & somnia Pytha-
 goréa.
 Nauius in manibus non est: & mentibus
 heret
 Pene recēs: adeò sanctum est vetus omne
 poema.
 Ambigitur quoties vter utro sit prior:
 aufert
 Pacuius docti famam senis: Attius alti:
 Dicitur Afrani toga cōuenisse Menādri:
 Plautus ad exemplar Siculi properare
 Epicharmi: (arte.
 Vincere Cæcilius grauitate: Terentius
 Hos ediscit: & hos arcto stipata theatro
 C Spectat Roma potens: habet hos, nume-
 ratque poetas
 Ad nostrū tēpus LiuI scriptoris ab auo
 Interdum vulgus rectum videt: est ubi
 peccat.
 Si veteres ita miratur, laudatq; poetas,
 Vt nihil anteferat, nihil illis cōparet:
 errat.
 Si quaedam nimis antiquè, si pleraq; durè
 Dicere credit eos, ignauè multa fatetur:
 Et sapit, & mecum facit, & Ioue iudi-
 cat equo.
 Non equidem insector: delendaque car-
 mina LiuI
- Esse reor: memini quæ plagosum mihi D
 paruo
 Orbiliū dictare: sed emendata videri,
 Pulchrâque, & exactis minimū distan-
 tia, miror.
 Inter quæ verbum emicuit si forte deco-
 rum, &
 Si versus paullo cōcinnior vnus & alter:
 Iniuste totum ducit, venditque poema.
 Indignor quicquam reprehendi, nō quia
 crasse
 Compositum, illepidè ve putetur: sed quia
 nuper:
 Nec veniam antiquis, sed honorem, &
 præmia posci.
 Rectè, necne crocum, florésque perambu- E
 let Atta
 Fabula, si dubitè: clament perisse pudorē
 Cuncti pene patres, ea cū reprehendere
 coner,
 Quæ grauis Æsopus, quæ doctus Roscius
 egit:
 Vel quia nil rectum, nisi, quod placuit si-
 bi, ducunt:
 Vel quia turpe putant parère minoribus:
 & quæ
 Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
 Iam, Saliare Numæ carmen qui laudat,
 & illud,
 Quod mecum ignorat, solus vult scire vi- F
 deri:
 Ingenijs non ille fauet, plauditq; sepultis:
 Nostra sed impugnat: nos, nostrâque lini
 dus odit.
 Quòd sitã Græcis nouitas inuisa fuisset,
 Quam nobis: quid nunc esset vetus? aut
 quid haberet, (cus vsus?
 Quod legeret, tererétque viritim publi-
 Vt primū positus nugari Græcia bellis
 Cæpit, & in vitium fortuna labier æqua:
 Nunc athletarū studijs, nūc arsit equorū:
 Marmoris, aut eboris fabros, aut æris
 amauit:

- A** Suspendit picta vultum, mentemque tabella:
(dis: Nunc tibicinibus, nunc est gausa tragæ-
Sub nutrice, puella velut si luderet in-
fans: (quit. Quod cupidè petiit, maturè plena reli-
Quid placet, aut odio est, quod non mu-
tabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventiq; secūdi.
Roma dulce diu fuit, & sollemne reclusa
Manè domo vigilare, cliēti promere iura,
Cautos nominibus certis expendere num-
mos,
Maiores audire, minori dicere, per qua
B Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutauit mentem populus leuis, & calet
vno
Scribendi studio, pueri, patrēsq; seueri
Fronde comas vincti cenant, & carmina
dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere
versus:
Inuenior Parthis mēdacior: & prius orto
Sole, vigil calamum, & chartas, & scri-
nia posco.
Nauem agere ignarus nauis timet. abro-
tonum agro
Non audet, nisi qui didicit, dare. quod
medicorum est,
C Promittūt medici: tractāt fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata pas-
sim. (quantas
Hic error tamen, & leuis hæc insania
Virtutes habeat, sic collige. vatis auarus
Non temere est animus: versus amat: hoc
studet vnum:
Detrimēta, fugas seruorū, incēdia ridet:
Nō fraudem socio, puerōve incogitat vllā
Pupillo: viuit siliquis, & pane secundo:
Militia quamquam piger, & malus: uti-
lis urbi.
Si das hoc, paruis quoque rebus magna
iuuari:
- Os tenerū pueri, balbūmq; poeta figurat: **D**
Torquet ab obscenis iam nunc sermoni-
bus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format a-
micis,
Asperitatis, & inuidia corrector, & ira
Rectè facta refert: orientia tēpora notis
Instruit exemplis: inopē solatur, & agrū.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni musa de-
disset?
Poscit opem chorus, & præsentia numi-
na sentit:
Celesteis implorat aquas docta prece blā-
dus:
Auertit morbos: metuenda pericula pel-
lit: **E**
Impetrat & pacem, & locupletem frugi-
bus annum.
Carmine dij superi placantur, carmine
Manes.
Agricola prisca fortes, paruoque beati,
Condita post frumenta leuantes tempore
festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura
ferentem,
Cum socijs operū, & pueris & cōiuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,
Floribus, & vino Genium memorem bre-
uis aui. **F**
Fescenina per hunc inuenta licentia morē
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertásq; recurrēteis accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iā saeuus apertam
In rabiē verti cæpit iocus, & per honestas
Ire minax impunè domos. doluere cruēto
Dente lacefsiti. fuit intactis quoque cura
Cōditione super cōmuni. quin etiam lex,
Pœnâque lata, malo quæ nollet carmine
quenquam
Describi. vertēre modū, formidine fustis
Ad benedicendum, delectandūmque re-
dacti.

- A *Gracia capta ferum victorem cepit: & artes* *Aut vrsus, aut pugiles. his nam plebecula gaudet.* D
Intulit agresti Latio, sic horridus ille *Verum equitis quoque iam migravit ab*
Defluxit numerus Saturnius, & graue *aure voluptas* (na.
virus (æuum *Omnis ad incertos oculos, & gaudia va-*
Munditiæ pepulere. sed in longum tamen *Quatuor, aut plureis aulea premuntur in*
Manserunt, hodieq; manet vestigia ruris. *horas,* (que cateruæ.
Serus enim Græcis admouit acumina *Dum fugiunt equitum turma, peditum-*
chartis: (pit, *Mox trahitur manibus regum fortuna*
Et post Punica bella quietus, querere cæ- *retortis.*
Quid Sophocles, & Rhespis, & Æschy- *Esseda festinant, pileata, petorrita, naues:*
lus vtile ferrent. *Captiuum portatur ebur, captiua Co-*
Tentaui quoq; rē si dignè vertere posset: *rinthus*
Et placuit sibi natura sublimis, & acer. *Si foret in terris, rideret Democritus, seu*
B *Nam spirat tragicum satis: & feliciter* *Diuersum cōfusa genus pãthera camelo,* E
audet: *Siue elephas albus vulgi conuerteret ora:*
Sed turpem putat in scriptis, metuitq; li- *Spectaret populum ludis attentius ipsis,*
turam. (bere *Vt sibi præbentē mimo spectacula plura.*
Creditur, ex medio quia res arcescit ha- *Scriptores autē narrare putaret a sello*
Sudoris minimum: sed habet comœdia *Fabellā surdo. nam quæ peruincere voces*
tanto (Plautus *Eualuere sonum, referunt quem nostra*
Plus oneris, quanto veniæ minus. auspice, *theatra?* (re Tuscum:
Quo pacto parteis tutetur amatis ephēbi: *Garganum mugire putes nemus, aut ma-*
Vt patris attenti, lenonis ut insidiosi: *Tanto cum strepitu ludi spectantur, &*
Quantus sit Dorfennus edacibus in pa- *artes,*
rasitis: (socco. *Diuitiæq; peregrina: quib. oblitus actor*
Quam non astricto percurrat pulpita *Cum stetit in scena, concurrat dextera*
Gestit enim nummum in loculos dimitte- *leua.* (ergo
re, post hoc *Dixit adhuc aliquid: nil sanè. quid placet*
C *Securus cadat, an recto stet fabulatalo.* *Lana Tarentino violas imitata veneno.* F
Quæ tulit ad scenam vëtofo gloria curru, *Ac ne fortè putes, me, quæ facere ipse re-*
Exanimat lentus spectator: sedulus inflat. *cusem,*
Sic leue: sic paruum est, animum quod lau- *Cum rectè tractent alij, laudare malignè:*
dis auarum (me *Ille per extentum funem mihi posse vi-*
Subruit, aut reficit. valeat res ludicra, si *detur*
Palma negata, macrum: donata reducit *Ire poeta, meū qui pectus inaniter angit,*
opimum. (poetam *Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,*
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretq; *Vt magus: & modò me Thebis, modò po-*
Quod numero plures, virtute, & honore *nit Athenis.* (malunt,
minores, *Verum age, & his, qui selectori credere*
Indocti, stolidique, & depugnare parati, *Quam spectatoris fastidia ferre superbi:*
Si discordet eques, media inter carmina *Curam redde breuem: si munus Apolline*
poscunt *dignum*

- A *Vis cōplere libris & vatis. addere calcar:* *At neq; dedecorant tua de se iudicia, atq;* D
Vt studio maiore petāt Heliconā virētē. *Munera, quæ multa dantis cum laude tu*
Multa quidem nobis facimus mala sæpe *lerunt*
poetæ: *Dilecti tibi Virgilius, Variūsq; poetæ:*
(Vt vineta egomet cadam mea) cūm ti- *Nec magis expressi vultus p̄ aenea signa,*
bi librum *Quàm per vatis opus mores, animique vi-*
Sollicito damus, aut fesso: cūm ledimur, *rorum*
vnum *Clarorum appārent. nec sermones ego*
Si quis amicorum est ausus reprehendere *malle*
versum: *Repenteis per humum, quàm res compo-*
Cūm loca iam recitata reuoluimus irre- *nere gestas:*
uocati: *Terrarumque situs, & flumina dicere, &*
Cūm lamentamur, non apparere labores *arceis*
Nostros, & tenui deducta poemata filo: *Montibus impositas, & barbara regna,*
Cūm speramus, eò rem venturam, ut, si- *tuisq;* E
mulatque *Auspicijs totum confecta duella per orbē,*
Carmina rescieris nos fingere, commodus *Claustrāq; custodē pacis cohibentia lanū,*
ultrò *Et formidatam Parthis, te principe, Ro-*
Arcessas, & egere vetes, & scribere co- *mam:*
gas. *Si, quantum cuperem, possem quoque: sed*
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, *neque paruum*
qualeis *Carmen maiestas recipit tua: nec meus*
Ædituos habeat belli spectata, domique *audet* (cūsent,
Virtus, indigno non committenda poetæ. *Rem tentare pudor, quam vires ferre re-*
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille *Sedulitas autē stultē quem diligit, urget:*
Cherilus, incultis qui versibus, & malē *Præcipuē cūm se numeris commendat, &*
natis *arte.*
Rettulit acceptos, regale nomisma, philip *Discit enim citius, meminitq; libentius*
pos. *illud,*
 C *Sed veluti tractata notam, labemque re-* *Quod quis deridet, quàm, quod probat,* F
mittunt *& veneratur.*
Atramenta, ferè scriptores carmine sædo *Nil moror officium, quod me grauat: ac*
Splendida facta linunt. idē rex ille, poema *nequē ficto*
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus *In peius vultu proponi cereus vsquam:*
emit: *Nec prauè factis decorari versibus opto,*
Edicto vetuit, nequis se præter Apellem, *Ne rubeam pingui donatus munere: &*
Pingeret: aut alius Lysippo duceret æra, *vna*
Fortis Alexandri vultum simulantia. *Cum scriptore meo capsâ porrectus aper-*
quòd si *ta,*
Iudicium subtile videndis artibus illud *Deferar in vicum vendentem tus, &*
Ad libros, & ad hæc Musarum dona vo- *odores,*
cares: *Et piper, & quicquid chartis amicitur*
Bæotum in crasso iurares aëre natum. *ineptis.*

A **SYSTINEAS**] sustinere negotium, dictum, ut *sustinere onus*. Sallust. coniur. Catil. *forte libuit attendere, quæ res maximè tanta negotia sustinisset.*

RES ITALAS ARM. TVTERIS] libri alii quot veteres habent, *inearis.*

MORIBVS ORNES] bona & recta institutione, & disciplina, seu bonis institutis ornes.

LEGIB. EM.] leges enim ex malis moribus natae sunt, atque ad emendationem peccatorum voluntariorum & non voluntariorum comparatae sunt. Oda 24. lib. 3. *Quid tristes querimonia, Si non supplicio culpa reciditur? Quid leges sine moribus Vanæ proficiunt?*

ROMVL. ET LIB. P.] Augustum cum Libero, Castore, & Polluce, Hercule, Romulo comparat, ostenditque melius actum esse cum Augusto, quam cum illis, propterea quod illi post mortem denique diuinos honores ab hominibus sint consecuti, cum eis viuis de humano genere optimè meritis non satis magnam gratiam retulissent: Augustus autem viuis, vidensque diuinis honoribus à populo Ro. afficiatur: qua in re cum populi Ro. sapientiam, ac iustitiam magnopere probet, tum negat eum ceteris in rebus eandem iudicandi prudentiam adhibere, quippe qui vetera nouis omnibus anteponat, nihilque magni admodum aestimet, nisi auctoritatem, & dignitatem quandam arate compararit.

LIBER PATER] Cur Dionysus, seu Bacchus Liber pater à Romanis appellatur? an quod libertatis parens & effectus sit iis, qui bibunt? Nam vulgò homines libertate dicendi, & audacia complentur in poculis, & in ebrietate. an quod libamina praebeat? an à Dionysio Eleuthereo eo, qui Eleutheris Bœotia vrbe colebatur? hæc ex Plutarcho. *Ρωμαίοις.*

ET CVM CASTORE POLL.] Oda 3. lib. 3. *Hac arte Pollux, & vagus Hercules Innisus arceis attigit igneas, &c.*

POST INGENTIA FACTA] posteaquam maxima, & memorabilia facinora ediderunt: post res fortissimè & præclarissimè gestas.

C **DEORVM IN TEMPL.**] M. Tull. libr. 3. de nat. deorum, *Iam verò in Græcia multos habent ex hominibus deos, Alabandum Alabandij, Tenedij Tenedem: Leucotheam, qua fuit Ino, & eius filium Palamonem: cuncta Græcia Herculem, Æsculapium, Tyn-daridas: Romulū nostri, aliisque complureis, quos quæsi nos, & ascriptiis ciuicis, in calum receptos putant.*

DVM TERR. HOMINVMQVE COL. GEN.] dum viuunt, & versantur cum hominibus.

PLORAVERE] quaesti sunt, ingemuerunt, *ὀμωσαν*. sic sapè aliàs: & pluribus locis iam admonimus: sup. epist. ad lib. *Paucis ostendi gemis.*

NON RESPOND. FAVO. &c.] id est, eum fauorem, quem à populo sperabant, non esse suis in eum meritis parem, sic loquitur sat. 8. lib. 2. *eoq; Responsura tuo numquam est par fama labori.*

DIRAM QVI CONTVDIT HYDRAM] Hercules, ut sup. Oda. 4. lib. 4. *Non hydra sc̄cto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.*

NOTAQVE FATALI PORT. LAB. S.] labores Herculis commemorat Lucr. proœmio lib. 5.

COMPERIT INVID. SVPR. &c.] nam **D** eius, qui inuidia laborat, interitu, extinguitur inuidia, ut Od. 24. lib. 3. *Virtutem incolumem odimus, Sublatam ex oculis querimus inuidi.* Propert. lib. 3. eleg. 1. *Omnia post obitū fingit maiora vetustas, Mains ab exsequiis nomen in ora venit.* Sic Demosth. *ὁ δὲ πρῶτος, Τὸς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν πάντων, ὅτι τοῖς μὲν ἑσθλοῖσι ἵππεσι πρὸς ἡλείων, ἢ ἐλάττων φθόνος· τὸς πενητάς δὲ ἔδδ τῶν ἐχθρῶν ἔδδς ἐπιμοῖ· id est, quis enim nescit, eos omnes, qui viuunt, inuidia magis, aut minus laborare: mortuos autem ne inimicorum quidem cuiquam odio esse?* Idem oratione *ὁ δὲ πρῶτος ἀρετῶν καὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἔμεπε τοῖς πενητάσι: οἱ δὲ ὅτι τοῖς καλῶς ἀρεθῶσι ἐπαίνοι, τῶν ἔτι τελευτηκότων ἰδίον κτήμα εἰσὶν: ἔδδ γὰρ ὁ φθόνος αὐτοῖς ἐπιπνικαῦτα ἐναντιῶται.* id est, Atqui aliorum quidem bonorum nullius mortui sunt participes. Laudes verò ob actiones honestas ac præclaras tributa, eorum, qui ita mortui sunt, propria possessio est. Nam neque inuidia tum eis amplius aduersatur.

VRIT ENIM FVLG. SVO, QVI, &c.] id est, qui virtute, aut arte aliqua ceteris omnibus, qui eandem artem, ac virtutem colunt, antecellit, illis acerbum dolorem commouet, sibi odium & inuidiam conflat. ignauis enim, inertibus, miseris inuidet nemo: sed viris fortibus, strenuis, industriis, ac fortunatis: ut sat. 3. lib. 2. *Inuidiam placare paras virtute relicta.* nimio autem splendore oculos præstingui, annotatum est ad Od. 2. lib. 2.

QVI PRÆGR. ARTEIS] qui artifices se inferiores sua præstantia quodammodo onerat, at que opprimit.

EXTINCTVS] id est, mortuus, nam, ut lux pro vita, sic nox, & tenebræ pro morte usurpantur à scriptoribus. Eurip. Hippol. cor. *ἔδδ οἶδ' ἀνεφθιμένας πύλας Ἄδης, φάος δὲ κοιδίον βλέπων πόδε.* id est, nescio enim mihi apertas esse Orci portas, lucem autem me hanc ultimam videre. M. Tull. Tuscul. 2. *tamen obijciebatur interdum animo metus quidam, & dolor cogitanti, fore aliquando finem huius lucis.* Horat. Od. 28. lib. 1. *sed omneis una manet nox.* iam extinctus compositum est ab *ex*, & *stinguo*, quo verbo utitur Lucret. lib. 2. *stinguique colorem.* ab eodem sunt hæc, *distinguo, restinguo, præstinguo*, quod postremum in omnibus libris impressis corruptum est. Nam, vbi cumque legitur *perstringere*, seu *prestringere oculos*, seu *aciem oculorum* apud M. Tull. Plautum, & ceteros, legendū *præstinguere* ut hoc dicam *ἐπιπνικαῦτα.*

AMABIIVR IDEM] Nam (ut inquit Plautus Captiuus.) *Tum denique omnes nostra intelligimus bona, Quom. qua in potestate habuimus, ea amisimus.*

PRÆSENTI TIBI] sic supra Od. 5. lib. 3. *præsens Diuus habebitur Augustus, adiectis Britannis Imperio granibusque Persis.* Seruius ad illum Virg. locum Tityro, *Namque erit ille mihi semper deus notat, semper, idque & post mortem & dum viuunt.* Alij enim imperatores post mortem demum in numerum deorum referuntur: Augustus autem templa viuus meruit. Horatius, *Præsentis tibi maturos, &c.*

MATVROS] non expectata morte delatos: tempestiuos. Plato libr. 7. de rep. scribit, non esse tutum viuos carminibus, laudationibus, encomiis

A miis afficere, his verbis, τὴν γὰρ μὴ ἐπιζῶντας ἐγχεσμοῖς τε, καὶ ὕμνοις πρῶτον ἀσφαλῆς ὄφιν ἀν' ἀπαντὰ πρὸς τὸν βίον διαδραμεῖν τέλος ἐπιπέσειται κελόν.

IVRANDAS] quibus delatum erat iurandum, iudicium iurabant. M. Tull. pro Flacco. ergo is, qui si aram tenens iuraret, crederet nemo: per epistolam, quod volet, iniuratus probabitur? Iurandas igitur per nomen tuum, id est, ad quas per nomen tuum iuraturi sumus.

SED [TVVS HIC POP.] populus Rom. (inquit) in eo est prudēs existimator, & æquus rerum æstimator, quod te diuinis honoribus afficit, & quod te superioribus omnibus ducibus tum Græcis, tum Latinis antepont: in ceteris non perinde rectè sentire reperitur.

TERRIS SEMOTA] sublata ex hominum conspectu, & pane dicam, mortua, id est, quorum auctores multis antè seculis mortui sint.

SVISQVE TEMP. DEF.] idem dicit: hoc est, quæ per uetera facta sint: vel quorum tempora abierunt, deflexerunt, ac præterierunt.

B FASTIDIT] aspernatur, ac respuit. supra epist. 3. lib. 1. Fastidire lacus, & riuos, &c.

SIC FAVOR VET. VT TAB. &c.] id est, qui ita fauet veteribus, & antiquitati, vt leges XII. tabularum, quas decemviri conscripserunt, Solonis leges imitati: & fœdera regum Romanorum cum Gabiis, aut Sabinis iacta: & ius Pontificium, & annales à pontificibus conscriptos, & Vatum prædicta, dicitur à Musarum ore fluxisse. Sic M. Tull. primo lib. de legibus eos irridet, imperitiosque, ac tardos esse existimat, qui cum Egeria Numam esse collocutum, & ab aquila Tarquinio apicem impositum putent.

ANNOSA VOLVM. VAT.] vatum carmina: in quibus fuit Cn. Marcius, quem commemorat T. Livius lib. 5. annal. eiusque duo vaticinia profert: vnum, quo prædicebatur pugna Cannensis euentus: alterum, quo iubebantur Romani ludos Apollinareis instituere, si victores esse vellent. Priore carmine (inquit Livius) Cannensis prædicta clades in hac fermè verba erat. fermè additum est à

C Liuius, quia verba Marcij, quod erant antiquiora, paullum sunt immutata. Ego post Alciatum & Ranconetum, & Memmium, his verbis conscriptum carmen fuisse existimabam: Annem Troiugena Cannam Romane seuge, Nete alienigena in campo cogant Diomedis Conseruisse manus pugnatem: sed neque credes Ante mihi doncum complexis sanguine campum, Multaque millia casa tuorum deferat amnis In pontum magnum de terra frugiferente, Piscibus, pinnigerisq, ferisq, colentib, terras Visuat esca caro tua. nam m' ita Iupiter insit. Alterum carmen sic putabat contextum fuisse Ios. Scaliger, nisi quod in paucis quibusdam ab eo dissenti. Romulida si perduelleis expellere voltis, Et vomitam gentum qua longè alienigenarum Venit: Apollineri voueatis censeo ludos: Qui Deo Apollineri siunto come quotannis, Quom iam poplicitus populos dederit stripi partē, Conseruntto priuatim pro seq, suisq, Pratoribus ludis faciundis oliu præsto, Quis summum populo plebeiq, endo vrbe dabit ius. At bis quinque viri Græco sacrari tu obeunto. Hac si faxiis rectè gaudebit semper: At

que adeo fiet melior res publica vostra. Nam is Deus vestros perduelleis stringet ad vnum, Qui vestros campos placide nunc ruraque pascunt.

FOEDERA REG. VEL GAB.] fœdera cum Gabiis iacta sunt à Tarquinio Superbo: de quibus sic Dionysius Halicarnas. Ρωμαικ. ἀρχαιολ. δ. τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν ὀρκίων μνημεῖον ἐν ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ διὸς πίσις, ὃν Ῥωμαῖοι σέβουσι καλεῖσιν, ἀπὸς Ἑλληνικῆ βύρων βοεῖα πωλεῖται τῷ σφαγιασθέντι ὀπὶ τῶν ὀρκίων τότε βοὸς ζεαμμασιν ἀρχαίοις ὀπιζεζεαμμένη τὰς γινόμετας ἀπὸ τὸ μολογίας, id est, horum fœderum monumentum Roma exstat in templo Iouis Fidiij: quem Romani sanctum appellant, scutum ligneum pelle bubula inlectum eius bonis, qui tum in fœdere faciendo fuit immolatus, litteris antiquis inscriptas conditiones, & pactiones continens.

SI, QVIA GRÆC. SVNT ANTIQ. &c.] id est, si, quia scripta Græcorum antiquissima quæque, sunt etiam optima, iccirco Romani scriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habentur, maxima erit nostri iudicij peruersitas, nam eadem ratione reperiemur Græcis meliores.

E Non semper autem quæ sunt antiquissima, videntur etiam optima: quemadmodum ex oraculo illo, quod Apollo cōsultus ab Atheniensibus, quæ potissimum religionē colerent, ac tenerēt, edidit, intelligere licet. Nam cum respōdisset, antiquissimam, & more maiorū comprobata: iterum cōsultus, quæ esset antiquissima, quia mos maiorum sæpe mutatus esset, respondit, quæ optima.

EADEM PENS. TRVT.] eadem ratione, & æquitate æstimantur. al. pensentur.

NIL INTRA EST OLEAM, NIL, &c.] proverbiū cōuenit in eos, qui aut, quæ perspicuè vera sunt, negant: aut, quæ perspicuè falsa, aiunt. quid enim certius, quid apertius est, quàm & intra oleam, os esse, & extra nucem, putamē, ac duritiem?

VENIMVS AD SVMMVM, &c.] reperientur enim pictores, cantores, palestritæ in Italia, quàm in Græcia, meliores: quod est falsum.

PSALLIMVS] cithara canimus. nam ἰδμεν (vt docet Suidas) ἐστὶ τὰ ἀκροῦ ἢ δακτύλων ἢ χορδῶν ἀπιδου: id est, summis digitis chordas tangere.

F VNCTIS] ungebantur enim palæstritæ, vt alibi diximus. Aristotel. lib. 8. de republica, quatuor arteis enumerat, quas in Græcia discere solebant, ζεαμματικῶ, γυμναστικῶ, μουσικῶ, ζεαφικῶ. hoc est grāmaticam, artē corporum exercendorum, musicam, picturam.

SI MELIORA DIES] si poemata, vt vina, fiunt vetustate meliora: scire velim (inquit) quoto anno, aut etiam quoto die poemata sit vetus habendum.

VT VINA] vinum vetus etiam Pindarus laudat: sed negat ita laudari carmen oportere. nam recentissimum quodque ait esse laudabile Olymp. carm. nono, ἀνεὶ δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἀνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. id est, lauda vinum quidem vetus, flores autem hymnorum recentiorum.

QVOTVS ARROGET, &c.] quotus annus acquirat, vel pro suo iure vèdicet chartis pretium: id est, quoto denique anno scripta auctoritatem, & pondus sibi comparent.

SCRIPTOR] hic est quæstio. quærit autem Ccc iiij vtrum

A vtrum is, qui centum complevit annos, vetus sit habendus, antecens.

QVI DECIDIT] qui mortuus est, qui deperit.

VILEIS] contemptos, parvi pretij, nam & paulo antè nomine pretij usus est, vt supra verbo *Estimat*.

EXCL. IVRG. F. EST VET.] hic est respōsio.

QVID? QVI DEPERIIT, &c.] dicis (inquit) cum esse veterem habendum, qui centum cōplevit annos: quid si desit mēsis, vel annus vnus: inter quos referēdus erit: veterē sine, an novos, & malos?

ISTE QVIDEM VET.] altera responsio ad secundum interrogatum.

VTOR PERMISSO] vtor eo, quod mihi das, (inquit Horatius) cum etiam habendum in veteribus, qui centum ab hinc annos excefferit è vita, vno mense, vel vno anno minus.

CAVDÆQVE PILOS VT EQV.] de hac cauda equina sic Plutarchus in Sertorio, ἰππικὴ εἰσὶ γὰρ δύο, πρὸς μὲν ἀδυνή πλέως, καὶ παρὰ βύπερον ἡδὴ, πρὸς δ' ἐπὶ ῥονὲν ὑμεζέθη μὲν αὐτὸν καὶ ἰσχυρὸν, θαυμαστὴν δὲ πυκνότητι καὶ καλλιᾷ τριζῶν ἕσθ' ἔχοντι. παρειαίηκε δὲ πρὸς μὲν ἀδυνή, μέγας αὐτὸν καὶ ῥομαλέος· πρὸς δ' ἐπὶ ῥον, μικρὸς ἕτερος, καὶ πλεῖστον εὐκαταφρόνητος. σημεῖα δὲ δόθεντος αὐτοῦ, ὁ μὲν ἰσχυρὸς ἀμφοτέρωθεν τῆς χροῖ τοῦ ἰππικῆ ἀδυνῆς τὴν κέρκον, ὡς δόπορρῆσαν, εἰλικε βία παρὰ αὐτὸν δὲ ἀδυνῆς πρὸ ἰσχυρῆ καὶ μίαν τῶν τριζῶν ἔξ' ἔπιπεν. ἐπὶ δὲ ὁ μὲν ἔκ' ὀλίγα περιματὰ μάλ' ἔω αὐτοῦ, καὶ πολλὰ γέλωτα πρὸς θεομένους ἀδελφῶν ἀπίπιν: ὁ δ' ἀδυνῆς ἀκαρεῖ, καὶ συνῆδεν πόνω, ψιλήν τριζῶν ἀπέδειξεν τὴν ἕσθ' ἀνασείσ' ὁ Σερτώριος, ὅσ' ἔπε, εἶπεν, ἀνδρες σύμμαχοι, τὴν βῆτιμον ἡν αἰνοῦσι μὲν τῆς βίας ἔσθ' αὐτοῦ, καὶ πολλὰ τῶν ἀθρόως ἀλκήτων, ἠνδ' ἰδόντα πρὸς καὶ μικρὸν, id est, equos introduxit duos, alterum quidem planè infirmum, & iam veterem: alterum autem tum procerum ipsum, & robustum, tum caudam mira pilorum crebritate, & pulchritudine habentem. Astabat autem infirmo quidem equo vir magnus & validus: alteri verò equo alter homo parvus, & aspectu ipso contemnendus. signo autem eis dato, robustus quidem ille utraque manu caudam equi infirmi, tanquam perrepiurus, totis viribus ad se trahabat: homo infirmus verò ex equi robusti cauda pilos singillatim euellebat. Posteaquam autem ille non mediocri labore frustra suscepto, multoque risu spectatoribus excitato defatigatus fuit: infirmus verò, brevi tempore, & sine villo labore caudam a pilis vacuam, nudamque reddidit: surrexit Sertorius, & videtis (inquit) ὁ socij, per seuerantiam viribus efficaciorē esse, & multa, qua semel, & vno impetu capi non possunt, paulatim vinci, & capi posse.

ET DEMO VNVM, DEMO ETIAM VNVM] id est, detrabo vnum, &c. non dicit, adimo: sed demo, demit enim quid de toto aufert: adimit qui totum tollit. Vtitur autem hoc genere argumentationis M. Tull. Frumentaria. Deinde iudices videtis, quam infinitam sitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si, ternos denarios qui coëgit, erit absolutus: quater nos, denos deniq, aut videnos coget alius: quae erit reprehensio: in quo primum iniuria gradu resistere incipiet seueritas iudicis? quotus erit iste denarius, qui non sit deferendus? & in quo primum estimationis iniquitas, atque improbitas reprehendetur?

DVM CAD. ELVS. RATIONE, &c.] id est, dum is, qui poematum bonitatem vetustate, & annis metitur, vnà cum suo aceruo paulatim lapsò, ipse quoque cōcidat. *συνεπίπτω*, id est, acerua lem, argumentationem, quae interrogatione constat, appellant Stoici, cum aliquid minutatim, & gradatim additur ei, quod ab aduersario cōcessum est, vel detrahitur. de quo M. Tull. Acad. lib. 2. *Soritas hos vocant, qui aceruum efficiunt vno addito grano: vitiosum sanè & captiosum genus. ibid. tum paucis additis venit ad soritas, lubricum sanè, & periculosum locum: quòd tu modo dicebas esse vitiosum interrogandi genus. Idem de diuinat. lib. 2. aut quem admodum soriti resistas? quem si necesse sit, Latino verbo liceat acerua lem appellare.*

AD FASTOS] id est, ad annos. in fastis enim consulum singulorum annorum, ceterorumque maiorum magistratum nomina perferre bātur. Tum appellatione consulum anni notabantur.

MIRATVRQVE NIHIL] & nihil magni aestimat: nihil admiratione dignum ducit.

NI SI, QVOD LIBIT. SACR.] nisi, quod sepultum, & mortuum est. de Libitina diximus sup. ad Od. 30. lib. 3. *multaque pars mei Vitabit Libitinam.*

VT CRITICI DICVNT] critici sunt, grāmatici qui de scriptoribus, & scriptis iudicant, *καὶ τὸ κρίνειν*, quod valet iudicare: è quibus erat Mecius Tarpā. Talis fuit Aristarchus inter Græcos.

LEVITER CVRARE VIDETVR, &c.] id est, ita negligenter scribit, vt videatur oblitus esse, quid de se promiserit, ac somnariit. dicebat autem se somniasse esse mortuum, & ex Pythagoræ sententia, animam Homeri in corpus suum immigrasse: ex quo se optimum poemam exstitisse, verūque Homericis simileis conscribere. Quòd autem Lucretius ait lib. 1. non Homeri animam in Ennij mortui corpus domicilium suum transfuisse, sed speciem quandam ex Acherunte in somnis viuo, & dormienti Ennio obiectam esse, his verbis, *Et si prater ea tamen esse Acherusia templa Ennius aternis exponit versibus edens, Quò neque permanent anima, neque corpora nostra, Sed quadam simulacra modis pallentia miris, Vnde sibi exortam semper florentis Homeri Commemorat speciem, lacrymas effundere falsas Copisse, & rerum naturam expandere dictis:* pertinet hoc ad aliud somnium, nempe in quo Homerus Ennio naturam rerum explicabat: quò referendum est illud: *Visus Homerus adesse poeta.* hic autem Homerus, Ennio in somnis dicebat, se factum aliquando esse pavonem, seu animam suam commigrasse in pavonem: deinde ex pavone in corpus Ennij transfisse. Ex quo illud ipsius Ennij. *Nam videbar somnare me de ego esse mortuum.* & illud Persij. *Cor iubet hoc Ennī, postquam deestertuit esse Meonides, quintus pavone ex Pythagoræo.* Eodem referendū illud M. Tull. ex lib. 6. de rep. *Hic mihi, (credo quidem ex hoc, quod eramus locuti: sit enim saepe ferè, vt cogitationes, sermonesque nostri pariant aliquid in somno tale, quale de Homero scribit Ennius: de quo videlicet sapissime vigilans solebat cogitare & loqui)* &c. De se porò gloriose predicabat Ennius, versus veterum reprehendens

A dens, *Quos* (inquit) olim Fanni, vatesque canebant, cum neque Musarum scopulos quisquam superarat, Nec dicti studiosus erat Ante hunc. Aut ipse de se (inquit) M. Tull. in Bruto, nec mentitur in gloriando.

NAEV. IN MANIB. NON EST] Nævij scripta non teruntur manibus hominum. nam eum memoria tenent, neque egent adiumento litterarum. haret in omnium animis perinde, ac si sit recens. adeo sanctum est, &c. fuit autem Ennio Nævius antiquior, vt declarant hæc verba M. Tull. in Bruto, quibus Ennium affatur. *Nec verò tibi aliter videri debet, qui a Nævio vel sumpsisti multa si fateris: vel sinegas, surripuisti.* A Nævio sunt illa, quæ M. Tull. producit epist. ad L. Luceium lib. 5. *Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se latatur, sed addit etiam, à laudato viro.*

AMBIGITVR QVOTIES] quoties inter homines doctos controuersia est vter vtri, & quis cui sit anteposendus, vel quis cui præster, &c. sup. ep. 18. *Ambigitur quid enim?*

AUFERT PAC. DOCTI FAM. SEN.] id est, Pacuuius consequitur, & obtinet laudem, atque existimationem docti: existimatur ab omnibus doctus. M. Tull. lib. 3. de oratore. *Atque id primum in poetis cerni licet, quam sint inter sese Ennius, Pacuuius, Attius dissimiles* Idem citat hæc ex Pacuuii lib. 5. de finib. *Quin etiam fera (inquit Pacuuius) quibus abest ad præcauendum intelligendi astutia, sibi iniecto terrore mortis horrescunt.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fr. *nec quisquam est eorum, qui, si iam sit ediscendum sibi aliquid, nõ Teucrum Pacuuij malit, quam Manlianas venalium vendendorum leges ediscere.*

ATTIVS ALTI] Attius refert nomen & existimationem alti & elati poetæ. Attius dicebatur plus habere magnitudinis, & grandiloquentiæ, vt ita dicam: Pacuuius plus doctrinæ. erat autem Attius multis annis Pacuuii minor. M. Tull. in Bruto. *Attius iisdem adilibus ait se, & Pacuuium docuisse fabulam, cum ille octoginta, ipse triginta annos natus esset.* idem M. Tull. in oratione pro P. Sextio, multos Attij versus profert, eumque disertissimum poetam appellat.

DICITVR AFRANI TOGA] dicitur Afranius poetæ Romanus, seu Latinus cum Menandro comparandus: seu ad Menandri scribendi genus propè accedere. Afranius togatas scripsit comedias. eadem autem ratione appellantur à toga togatæ, quæ à pallio palliatæ. de Afranio M. Tull. in Bruto. *C. Titium, cuius orationes tantum argutiarum, tantum exemplorum, tantum urbanitatis habent, vt penè & Attico stilo scriptæ esse videantur. studebat imitari L. Afranius poetæ, homo perargutus, in fabulis quidem etiam disertus.*

PROPERARE] cur properare? an quòd negliger & minus accuratè scripti sunt eius versus? sic enim infra ead. epist. aspice, *Plautus Quo pacto parteis, &c. Quam non adstricto percurrat pulpita socco. Gestit enim nummum in loculos dimittere, post hoc, &c.* An hoc referendum est ad versuum omnium rationem & naturam, qui pedibus constant, & iccirco currere dicuntur, sat. 10. princip. *Nempe in composito dixi pede currere cursus Lucill, &c.*

SICVLI EPICHARMI] Epicharmum poetam comicum Siculum sæpe commemorat M. Tull. eiusque versus sæpe vsurpat, vt libr. 1. ad Attic. *vt crebro mihi vaser ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam.* ἡμετέρι μίμναστο ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν τῶν περὶ ἡμῶν. quæ verba sic reddit Latinè. *Q. Fr. de petit. consulatus ad Marcum. Quamobrem Epicharmus illud teneo, nervos, atque arvis esse sapientiæ, non temerè credere.* & epistol. ad Qu. Fr. lib. 3. *ἡμετέρι μὲν ἄλλο κέχρηται, id est, fac scias, quo pacto se aduersus alium gesserit. & Tusc. 1. sed tu mihi videris Epicharmi non insulsi hominis, vt Siculi, sententiam sequi. Quam? non enim noui. Dicam si potero Latinè, &c. Emori nolo: sed me esse mortuum nihil aestimo.*

CÆCILIVS] hunc scribit M. Tull. libr. 7. ad Att. malum esse auctorem Latinitatis. idem alibi, *Nam illorum (Scipionis & Lælij) æqualeis Cæcilij, & Pacuuium male locutos videmus.* fuit autem hic natione Gallus.

LIVI SCRIPTORIS AB ÆVO] Liuius Andronicus poetæ à M. Liuii Salinatoris, cuius filias erudierat, fuit libertate donatus, vt scribit Euseb. in chron. primus hic C. Clodio Cæci filio, & M. Tuditano coss. fabulam docuit anno ipso antequam natus est Ennius, post Romam conditam anno ccc cx. vt scribit M. Tull. Tuscul. lib. 1. & in Bruto. Idem ibidem ait Liuianas fabulas non satis esse dignas, quæ iterum legantur. De hoc Liuii de T. Liuium lib. 7. annal. ad princip.

INTERDV M VVLG. RECT. VIDET] rectè iudicat, & prudenter sentit. rectum peccato opposuit, quod est prauum.

EST VBI] id est, alicubi, ἔστιν ὅπου: seu potius aliquando, vt accipiamus est vbi, pro est quando, ἔστιν ὅτε id est, ὅτιοτι.

NIM: ANTIQVE] ἀρχαῖος, id est, impolitè, illepidè. sic sup. epist. ad Torq. lectos archaicis dixit. vbi tamen alij legunt Archiacos, ab Archia.

CREDIT] sic habent 3. lib. Vat. & Iann. Faër. Torn. Cleric. Nicot. Russard. alij. & quidem ipsa veritas ita legendum esse clamat.

IGNAUE MVLTAFATETVR] tollenda est distinctionis nota post nomen multa, vt sit hæc sententia. Si eos credit quædam dicere nimis antiquè, si pleraque durè: si fatetur eosdem multa ignaue, id est, oscitanter, & minimè accuratè dicere, sapit: & mecum sentit.

ET IOVE IVDICAT ÆQVO] id est, verè iudicat. Iupiter enim æquus, id est, propitius est iis, iudiciæque eorum approbat, qui verè iudicant: iratus est iis, iudiciæque eorum improbat, qui secus: vel di hoc modo, quia Diis probantibus, & fauentibus omnia rectè fiunt: iratis, secus.

QVÆ] Liuij carmina.

PLAGOSVM] qui plagas multas, & graueis discipulis suis infligere solebat.

ORBILIVM] magistrum, seu doctorem meum, de quo Sueton. de claris Grammaticis. *Fuit (inquit) natura acerbæ non modò in antisophistas (quos omni sermone lacerauit) sed etiã in discipulos, vt Horatius significat, plagosum eum appellans, & Domitius Marsus scribens, Si quos Orbilius ferula sententiæque caecidit.*

A *cidit. floruit ætate Ciceronis: vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iam pridem memoria, vt ex Bibaculi versu intelligere licet, Orbilius vbinam est, literarum obliuio?*

ET EXACTIS MINIM. DIST.] id est, perfectis, & perpolitis proxima: quod valet exacta, perfecta, exquisita, limata, ἀκριβῆ. exigere dicimus ad perpendiculum, vt Verr. 3. de anteaetis. *Tu Veres hic quod moliare, nihil habes: nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere.* Cælius ad Cic. lib. 8. ep. *Nunc si ad illam summam seueritatem legitimum ius exegeris, &c.* & T. Liuius lib. 30. annalium. *Nolite ad vestras leges, atque instituta, exigere ea, quæ Lacedæmone sunt.* & exigere ad vnguem dicebantur marmorarij, cùm marmorum commissuras vngue explorabant. ex quo exacta dicuntur à Latinis, quæ sunt probata, perfecta, accurata, summo studio, summoque artificio elaborata, ἀκριβῆσιν ἐπιτελεῖται: & rursus ad vnguem factum, perfectum, & perpolitum: vt lat. 5. lib. 1. *ad vnguem factus homo.* & lib.

B *de arte poë. carmen non castigauit ad vnguem.* Virg. Georg. 2. *Nec secius omnis ad vnguem Arboribus positis secto via limite quadret.* vbi Seruius notat, translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguib; probant. δὲ ὄνομα τῶν nominant Græci, quod Latini ad vnguem factum.

EMICVIT] excelluit, eminuit.

CONCINNIO] venustior, elegantior, cultior.

DVCIT] producit, ostentat, iactat, προμύθει, id est, quasi in pompa producit.

VENDITQVE] vendit posuit, pro vendit at. venditare autem, est velle vendere. At qui vendere vult mercem aliquam, eam laudat. Hor. infra epist. prox. *vbi plenius æquo Laudat venaleis qui vult extrudere merces.*

INDIGN. QVICQ. REPR. &c.] id est, indignè fero, aliquid reprehendi, non quia pingui Minerua, & sine lepore, aut venere factum habeatur, sed quia nouum, & recens.

NEC VENIAM ANTIQVIS, &c.] id est, & indignor non veniam erratorum suorum antiquis dari, quam si impetrarent, benè secum actum existimare deberent: sed præmium peti, vt scriptoribus optimis, ac perfectissimis. sic M. Tullius in orat. perfecto veteres insectatur, his verbis, *Ergo Ennio licuit vetera contemneri dicere Versibus, quos olim Fauni, vatèsque canebant: mihi de antiquis eodem modo non licebit, præsertim cùm dicturus non sim Ante hunc, vt ille, nec que sequuntur, Nos ausi reserare, &c.* idem ibid. *non est eis satis non contemni, lau dari etiam volunt.*

RECTE, NECNE CROCVM, &c.] id est, si dubitarem, vtrum iure, & meritò Attæ fabulæ in scena recitentur, atque à populo spectentur, necne: senes omnes clamarent me impudentem esse, &c. hæc verba per ambulet crocum & flores, hoc significant, agatur ab histrionibus in scena ambulantes: quæ croco, & floribus, & aliis odoribus conspergi solebat: quod declarat & versus ille Lucret. lib. 2. *Et cum scena croco Cilici perfusa recens est.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.* Sed verbum per ambulet venustè po-

suit propter poetam Attam, vt mox dicemus.

PER AMBULET ATTÆ FABVLA,] Quintius Atta, poeta togatarum, sic cognomento dictus, quod attā, id est, vitiosis pedibus, aut cruribus esset, aut quod plantis extremis ambulando insisteret, & terram magis attingeret, quàm ambularet. quod mihi indicauit Err. Memmius v. c. & admonuit Festus: qui docet, attas esse appellatos, eos, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & terram attingunt magis, quàm ambulant: quod cognomen Quintio poeta adhaesit, inquit ille. Hunc Attam commemorat M. Tullius in Sextiana, *Nihil sanè Atta iuuabant, anagnostæ, libelli etiam pro vino oppignerabantur.* sic enim habent cod. veteres: & ita iam pridem docuit esse legendum P. Victorius: nos denique ita edendum curauimus: vbi tamen alij legunt, *nihil sanè chartæ adiuvabant:* alij, *nihil sanè arte adiuvabantur:* alij, *nihil sanè te adiuvabant anagnostæ, &c.*

ÆSOPVS] tragediarum actor: de quo M. Tul. in Sextiana, & lib. 1. de orat. ad Qu. Frat. & Plin. lib. 10. & 35. & iterum M. Tull. ep. ad Qu. Fr. lib. 1. *Præterea Æsopi tragedi nostri familiaris Licinius seruus affugit.*

DOCTVS ROSCIVS] de Roscio hæc M. Tul. in Quintiana, *Etenim cum artifex eiusmodi sit, vt solus dignus videatur esse, qui in scena spectetur, tum vir eiusmodi est, vt solus dignus videatur, qui eò non accedat.* exstat & oratio pro eo ipso, vbi hæc de eodem M. Tullius: *Roscius socium fraudauit? potest hoc homini huic herere peccatum? qui medius fidius (audaciter dico) plus fidei, quàm artis: plus veritatis, quàm discipline possidet in se? quem populus Rō. meliorem virum, quàm histrionem esse arbitrat: qui ita dignissimus est scena propter artificium, vt dignissimus sit curia propter abstinentiam? & de orat. ad Qu. Frat. lib. 1. Itaque vt ad hanc similitudinem huius histrionis, oratoriam laudem dirigamus, videtisne quam nihil ab eo, nisi perfectè, nihil nisi cū summa venustate fiat: nisi ita, vt deceat, & vni omneis moueat ac delectet? Ita que hoc iamdiu est consecutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. & lib. 1. de diuinat. *Quid amores, ac deliciae tue Roscius? num aut ipse, aut pro eo Lanuuium totum mentiebatur? qui cum esset in cunabulis, educareturque in Selonio, qui est campus agri Lanuuiini, noctū lumine adposito experrecta nutrix animaduertit puerū dormientem circumplexum serpentis amplexu: quo aspectu exterrita clamorem sustulit, pater autem Roscij ad haerustipes retulit: qui responderunt nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore.* & or. pro Arch. poeta. *Quis animo tam agresti, ac duro fuit, vt Roscij morte nuper non commoueretur? qui cum senex esset mortuus, tamen propter excellentem artem, ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse.**

EGIT] recitauit in scena: vnde dicuntur actores comædi & tragedi.

SALIARE] quod à Saliis, Martis sacerdotibus, saliendo canebatur, à Numa Pompilio institutum, & factum, vt indicat M. Tull. lib. 3. de oratore. & Varro lib. 6. de ling. Latina. Dionys. Halicarn. lib. 2. de Saliis, ἡ πόσις τῶν Σαλίων ἀπὸ τῆς σωπίνης κινήσεως ἀνομασιμένοι. τὸ δὲ ἐξ ἄλλοθεν, καὶ πρὸς αὐτὴν σαλίρε ὑπὲρ αὐτῶν

A αὐτῶν λέγεται, ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀπαντα ὀρχησταί, ἐπὶ καὶ τῶν πολλῶν χορευμάτων, καὶ σκίρτημα ἔνεστι τῶν χορευμάτων ἀπὸ τῆς σαλίων τῆς ὀνομασίας, σαλιπτορες καλεῖσθαι κινῶνται, ὅτι τῶν αὐτῶν ἐν ῥυθμῶ τῶν ὀνομασιῶν κινήσεις παρὰ μὲν ἡμῶν, τῶν δὲ τῶν ἑλλήνων, καὶ παρὰ τῶν πινάκων ἡμῶν ἀδύνατον ἄμα τῶν χορευμάτων. id est, à Romanis autem ex contento motu nominati. Nam ἑξ ἑλλήνων δὲ τῶν σαλίων salire ab iis dicitur. Iam vero ab eadem causa etiam alios omnibus saltatores, quoniam etiam in his multa est choree exercitatio, & tripudiatio, deriuato à Saliis nomine, saltatores appellant. Mouentur enim ad tibiam numerosè motus quosdam armis accommodatos nunc simul, nunc vicissim, & alternis, & patrios quosdam hymnos canunt vna cum choreis.

ET ILLVD, QVOD MEC.] Varro eo, quem modo dixi, libro multis verbis ostēdit, carmina Saliaria, quamuis à C. Ælio fuerint interpretata, tamen multis etiam locis esse obscura.

INGENIIS NON ILLE FAVET, &c.] id est, non fauet eorum ingenii, qui iam mortui sunt, neque eò facit, quòd veteribus faueat, sed quòd nobis aduersari, nostraque scripta oppugnare studeat, & nobis inuideat.

QVOD SI TAM GRÆCIS, &c.] si apud Græcos tanto odio fuissent noui, seu recentes scriptores, quanto sunt apud Romanos, nullos nunc veteres haberent, quos publicè manibus tererent, oculisque lectarent.

NOVITAS] aliter vsurpatur à M. Tullio nouitas, epist. 7. lib. 1. *novitati esse iniusum mea.*

VIRITIM] liber Card. Rain. habet *Quiritim* ceteri omnes consentiunt cum vulgatis. Omnino hæc recepta recta est.

VT PRIMVM POS. NVG.] ostēdit, ex otio, & fortuna secunda nata esse in Græcia variarum artium studia.

POSITIS] sedatis, compositis.

NVGARI] rebus ludicris, & leuibus artibus operam dare.

ET IN VITIVM FORT. LAB.] sic sunt homines: in rebus duris, & aduersis virtutem colunt, & forteis se præbent, &, vt monet sat. 2. lib. 2. *Fortia in aduersis opponunt pectora rebus:* in læcudis inertia & nequitia se tradunt, & luxu ac delicijs enervantur, ac molliuntur: ita vt difficilior esse videatur secundam fortunam, quàm aduersam ferre. lege quæ annotauimus ad Od. 27. lib. 3. ibi, *bene ferre magnam, &c.*

FORTVNA ÆQVA] fortuna secunda, propitia, amica.

SVSPENDIT PICTA VVLTVM] tabulas pictas attentissimè spectauit, in easque studium & cogitationem suam contulit. tralatio est. Obseruandum est autem hîc, verbum *suspendit*, quod propriè, aut certè aptè quadrat ad *vultum*, etiam ad mentem tamen pertinere, cum aliud verbum sit nullum.

NVNC TIBICINIB. NVNC EST] id est, nunc comædiis delectata est, nunc tragædiis. in comædiis enim adhibebantur tibicines. lib. de arte poet. *Tibia non, vt nunc, orichalco vincta, tubaq; Æmula, &c.* & ibid. *Sic prisca motumque & luxuriam addidit arti Tibicen, traxitq; vagus per pulpita*

vestem. simpliciter tibicinibus significantur, ij, qui tibia canunt.

SVB NVTR. PVELLA, &c.] *εικὼν*, siue imago, siue similitudo illustris & luculenta, qua declarat, Græcorum studia bellis compositis ac sopitis fuisse leuia, nugatoria, & pæne dicã puerilia. veluti (inquit) si puella infans sub nutrice luderet.

MATVRE] citò. sed vtrum maturè reliquit, posteaquàm fatiata est, an maturè & citò fatiata, reliquit? videtur hoc probabilius, vt significet, quod Græci dicunt, τὸ ἀνέρον, id est, celere & propinquum rerum amatarum fastidium, celerèmq; satietatem: quo vitio laborant iuuenes. epist. de arte poet. *Amata relinquere permix.* Iam verò quin maturè interdum citò significet, nemo, qui Carisium legerit, & eius auctoritate moueatur, dubitabit.

PLENA] fatiata. epist. ad librum. *cum plenus languet amator.* lege igitur coniuncte *maturè plena.* nam, vt scribit M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Frat. *omnibus in rebus, voluptatibus maximis fastidium finitimum est.* Neque tamen reclamabo, si quis illo potius modo coniungere malet, *maturè reliquit.*

QVID PLACET, AVT ODIO EST, &c.] nihil perpetuò placet, nihil semper displicet.

HOC PACES HAB. BONÆ, VENTIQVE] id est, ex pace igitur, & rebus secundis nata est hæc in Græcia artium varietas, studiorum mutatio, & inconstantia. Alij sic, bonæ paces, & venti secundii hoc habuere, vt sint mutabiles, neque perpetuò aut placeant, aut displiceant.

ROMÆ DVLCCE DIV FVIT] Nunc docet, poetica studium non multis antè sæculis Romæ coli cœptum esse, Romanosque illos veteres, in studiis & grauioribus, & vtilioribus, quàm in scribendo, fuisse occupatos.

SOLENNE] vsitatum: vt annot. suprà ad epist. 1. lib. 1. ibi, *Insanire putas sollemnia me, &c.*

RECLVSA] aperta. vt epist. ad Torq. *Operta recludit.*

MANE] vt sat. 1. lib. 1. *Sub Galli cantum consultor ubi ostia pulsat.* & M. Tull. orat. pro Mur. *Vigilans tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas: ille vt quòd intēdit, maturè cum exercitu perueniat. te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.*

CLIENTI PROMERE IVRA] respondere ius. M. Tull. lib. 1. de legib. ostendit, patrij moris fuisse consultoribus respondere, his verbis, *ego verò atatis vacationi potius confidebam, cum præsertim non recusarem, quo minus more patrio sedens in solia consulentibus responderem.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Frat. multis verbis ostendit, *domum iurisconsulti totius oraculum esse ciuitatis, neque vllum honestius esse senectuti celebranda, atque ornanda perfugium quàm iuris interpretationem:* deinde subiicit hæc sub persona Crassi: *Equidem mihi hoc subsidium iam inde ab adolescentia comparavi, nò solum ad causas vsum forensem, sed etiam ad decus, atque ornamentum senectutis, vt, cum me vires (quod ferè iam tempus adueniat) desicere cœpissent, ita ab solitudine domum meam vindicarem.* Idem lib. 3. *M. verò Manilium transuerso foro ambulare solitum, quod erat insigne eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus consilij sui copiam.*

B

C

D

E

F

A ad quos olim sic adibat, non solum, ut de iure civili ad eos referretur, verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique officio, &c. Erat porro inscriptum in iuriconsultorum foribus, licet consulere: quod docet & M. Tul. in or. pro Murena, his verbis, *Itaque non modo beneficij collocandi spem, sed etiam illud, quod aliquando fuit, licet consulere, iam perdidistis.*

CAVT. NOM. CERTIS EXPEND.] id est, pecuniam collocare apud debitores locupletis nominibus factis, & in codice argentarij per scriptis. Cùm hoc loco viderem veteres membranas inter se discrepare (alia enim consentientes cum libris vulgatis habent, *certis nominibus*: alia dissentientes, *rectis nominibus*) diu, multumque dubitavi, utras potissimum sequerer. mouebat me Porphir. qui videtur legisse, *rectis nominibus*: & quamquam hoc loco corruptus est, ita interpretari, *idoneis, ac legitimis nominibus*. mouebat altera ex parte locus Ciceronis in Quinctiana, his verbis, *moritur P. Quinctius, qui tibi, ut ais, certis nominibus grandem pecuniam debebat.* accedebat Festus in voce *nuncupata*. *Nuncupata* (inquit) *pecunia est (ut ait Cincius in lib. secundo de officio iuriconsulti) nominata, certa, proprijs nominibus pronuntiata.* Tandem re quaesita, cùm à veteribus iuriconsultis nullam rectorum nominum fieri mentionem cõperissem, tutius esse existimaui scripturam receptam, & vulgatam retinere: rem integram seruare: arbitrio lectoris, utram lectionem malit, permittit. Hoc tantum testatũ relinquam, multo plureis codices veteres habere *rectis*, quàm *certis*: ut peccaturus non sit, qui *rectis* legendum putet.

EXPENDERE] expensos, ferre, occupare, ne sint steriles, & ut perpetuos sumtus suppeditare possint. certum videtur esse nomen cùm debitor est soluendo, & cùm ei per syngrapham creditum est: certius autem si pignore accepto, & cum satisfactione. nam verbum cauendi hoc quoque significat: ut cauere sibi prædibus, & prædiis: cauere sibi per sponforem, cauere sibi pignoribus, quod est ita pecuniam credere, ut prædes accipias, ut sponforem, & pignora. quod si quis malet legi *rectis nominibus*, rectum nomẽ interpretabimur legitimũ.

MAIORES AUDIRE] maioribus obtemperare: maiorum, & prudentium consilium sequi.

MINORI DICERE] minori consilium dare, quo & rem suam familiarem honestis rationibus augere, & cupiditatem immoderatam comprimere, ac refrenare possit.

CRESCERE RES] augeri bona, & facultates rei familiaris.

DAMNOSA LIBIDO] ut supra epist. ad Loll. 2. *Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat.*

MUTAVIT MENTEM P. L.] mutauit consilium illud pristinum, & priorem illam vitæ consuetudinem: omne autem studium suum ad scribendum contulit *populus lenis* *populus Rom.* mobilis, & mutabilis.

ET CALET VNO SCRIB.] & flagrat vno scribendi studio. sic dictum, *Feruet anaritia, &c.* epist. 1. lib. 1.

FRONDE COMAS VINCTI] *comas vincti,*

D hellenismus est. Græci autem in his generibus subintelligunt *xy*. Latine diceremus *vinctis comis*. Iam verò *fronde*, id est, edera, ut supra epist. ad Iul. Florum, *seu condis amabile carmen, Prima feret edera victricis premia.*

DICTANT] dictant seruis scribendi peritis: ut supra epist. ad Fulcum Arist. *Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacuna.*

IPSE EGO, QUI NVLLOS, &c.] ne sibi quidem parcat Horatius, & se quoque in iis numerat, qui non satis exploratis suis viribus, & fortasse ad eam rem inepti natura, immoderata tamen scribendorum versuum cupiditate tenentur.

INVEN. PARTHIS MENDAC.] in eo sunt Parthi mendaces, quod fugientes, & tergo verso simulant se pugnare nolle, cùm tamen fugiendo maxime pugnent, ut diximus supra ad illum locum. *Et versis animosum equis Parthum dicere, Od. 19. lib. 1.* ad quæ accedant hi Quid. versus lib. 1. de arte. *Telæque Parthorum, Romanæque petora dicam: Telæque, ab auerso quæ iacit hostis equo.* Alij Parthos omnium mortalium esse mendacissimos dicunt. ei rei argumento esse, quod apud eos mendacium acerrimis pœnis vindicatur, ut narrat Herodotus lib. 1. Et quidem ita Muretus hunc locum explicabat: à quo dissentio. quemadmodum igitur illi sunt fallaces, ac mendaces, sic & ego: qui cum affirmem me nullos versus scribere, antelucem tamen lumen, calamum, chartam poscam.

CALAMVM, ET CH. ET SCR. POSCO] sic lat. 3. lib. 3. *Sic raro scribis, ut toto non quater anno Membranam poscas.* & epist. 1. lib. 1. *Si nõ posces ante, diem librum cum lumine, &c.*

NAVEM AGERE, &c.] ceteras (inquit) artibus nemo se scire profitetur, nemòq; exercet nisi qui eas habet cognitatas. nemo nauim gubernare conatur, nisi gubernator: nemo agro medicamentum adhibet, qui non sit medicus. at scribunt poemata sine discrimine tum docti, tum indocti. In eos, qui aliud agunt, quàm, quod didicerunt, conuenit versus Euripidis, *τίκτων ἄρ' ὄν' ἔσσεταις, ἔξυλινγες*: id est, cùm faber esses, agebas, quæ non sunt fabri lignarij. Cum hoc loco congruit ille in epist. ad Pison. *Ludere qui nescit campestribus abstinet armis: Indoctusque pile, disciue trochive quiescit. Ne spissarissum tollant impune corona. Qui nescit, versus tamen audent scribere.*

ABROTONVM] herbam amaram. Lucrer. lib. 4. *Præterea quacumque suo de corpore odorem Exspirant acrem panaces, absynthia tetra, Abrotoniq; graues, & tristia centaurea.* Abrotonum autem excudendum curavi, veterum librorum Horat. & Plinianorum, & Græcorum auctoritate fretus.

SCRIBIMVS INDOCTI D. q3] non dixit *Scribunt indocti, &c.* sed *scribimus.* ut vitaret inuidiam & arrogantiam crimen.

HIC ERROR] error animi, inf. epist. prox. *Et dētus per vim mentis gratissimus error.* errorem appellat immoderatum scribendorum versuum studium cum amore sui coniunctum, qualis est Suffeni illius apud Catull. & illius non nominati epist. de arte poët. *Hic dum sublimis versus ructatur, & errat. al. sublimis.*

A SIC COLLIGERE.] ἔτι συλλογίζεσθαι: sic ratiocinare. fat. i. lib. 2. *utq; Imperet hęc natura potens, sic collige mecum.*

NON TEMERE] non sine magna aliqua causa. epist. ad Loll. proxima. *non temere à me Quivis ferret idem.*

HOC STUDET UNUM] sic loquitur M. Tull. Phil. sexta, *unum sentitis omnes, unum studetis, M. Antonij conatum auertere à rep.*

RIDET] pro nihilo putat, non fert molestè.

INCOGITAT] machinatur, molitur. verbum Græcum expressit ἐπινοεῖ, seu ὀπιβυλεύει. sed ne quis miretur hanc scripturam, ut nouam, *puerove incogitat*, ego eam sine vlla litura repeti in omnibus libris manuscriptis. neque dubitandum est, quin sit vera, & recta: vulgata autem, *puero non cogitat*, corrupta.

SILIQVIS] siliqua fructus est arboris, quam κερειον Græci vocant, de quo Plin. lib. 15. cap. 24. Idem lib. 23. cap. 8. scribit, siliquas recentis stomacho esse inutileis.

B SECUNDO] id est, secundario: qui magnam partem ex furfure constat, & non ita multo polline.

MALVS] καλός, inutilis, nullius bonæ frugi, nequam, ἀχρεῖος.

SIDAS HOC] enumerat commoda, quæ hominibus proficiuntur à poetis.

FIGVRAT] conformat, fingit, ut rectè, & emendatè loquatur.

TORQVET] detorquet, auocat.

OBSC. SERMON.] ἀίχρῆλογίαν vno verbo dicunt Græci.

PECTVS] animum φρένας, καρδιάς. sic sup. fat. 6. lib. 1. *sed vita & pectore puro.* infra ead. epist. *meū qui pectus inaniter angit.*

PRÆCEPTIS] documentis, ἑσθητικαῖς. in ep. ad Pison. *Et vita monstrata via est.*

AMICIS] id est, vtilibus, honestis, ac iucundis. hæc enim insunt omnia in vera amicitia: & qui verus amicus est, prodest, delectat, ornat.

FORMAT] instituit. translatio est, ut fat. 4. lib. 1. *sic me Formabat puerum dictis.* vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

C ASPERITATIS] sæuitiæ, χαλεπότητος. sup. ep. ad Loll. 2. *Asperitas agrestis, & inconcinna, &c.*

RECTE FACTA REFERT] narrat, & mandat litteris, quæ ex virtute facta sunt.

ORIENTIA TEMP. NOTIS INSTRVIT EXEMPLIS] id est, exempla petit ab antiquitate, quæ vel sequantur, vel fugiant præsentis, & hodiernæ ætatis homines. vel sic, præsentia & nascētia tempora exemplis rerum præteritarum ornat atque instruit: vel sic, homines & qui hodie viuūt, & qui post nascentur, exemplis ab antiquitate repetitis instruit.

IGNARA MARITI] innupta, nondum virū experta, ἀγάμος, ἀνυμέναιος. contra sup. Od. 14. lib. 3. *vos ó pueri, & puella iam virum experta.*

PRÆSENTIA NUMINA SENTIT] præsentis deos, id est, præfens deorum auxilium experitur.

DOCTA PRECE BLANDVS] id est, carmine aliquo à docto poetâ conscripto diis immorta-

libus blandiens, seu blandè supplicans.

AVERTIT MORBOS] carminibus morbos impēdenteis propulsat, ex quo carmen ἀποτροπαῖον dictum: & dij ἀποτροπαῖοι, qui mala impendentia auertunt.

LOCUPLETEM FRUGIBVS] abundantem, sic dixit ep. 6. lib. 1. *Mancipiis locuples.* annum autè frugibus abundantem appellant Græci εὐμελειαν.

AGRICOLÆ PRISCI, &c.] Aristot. lib. 8. de moribus ad Nicom. ostendit, antiqua sacrificia, & conuiuia hilariora, fuisse instituta maximè collectis iam, & cōditis frugibus, his verbis, *αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι, καὶ σπυρίδι φαίνονται γινέσθαι μετὰ ταῖς τῶν καρπῶν συγκομιδαῖς, οἷον ἀπαρχαί. μάλιστα γὰρ ἐν τέλει ἐξολεῖσθαι τοῖς καρποῖς.* id est: nam prisca sacrificia, cœtusque & conuentus, qui sacrificiorum causa habebantur, collectis iam frugibus, ut primitias quasdam, fuisse instituta. his enim temporibus maxime otīabantur, & ab opere cessabant. tale est illud Virgil. Georg. 1. *Frigoribus parto agricola plerumq; fruuntur, Mutuāque inter se lati conuiuia curant. Inuitat genialis hiems, curasque resoluat: Cœu. presse cū iam portum tetigere carina, Puppibus & lati nante imposuere coronas.* Cereri item primitias dabant, eamque venerantes epulabantur, & conuiuia agitabant inter se. quod declarat locus Theocriti in θαλυσ. ἢ γὰρ ἑταῖροι Ἀνέρες ἐν πέπλῳ Δαμάπυει δάπτει πλειῶντι Ὀλβῶ ἀπαρχόμενοι· μάλιστ' ἐν σφίσι τῶν μύσθων Ἄ δάμῳν εὐκρίθων ἀνεπλήρωσεν ἄλων. id est, Profectò enim homines cari, atque amici Cereri bene cultæ conuiuium parant, primitias suarum diuitiarum ei dantes. Dea enim eis valde diuite mensura arcem fertilem impleuit.

BEATI] suo contenti.

TELLVREM PORCO, &c.] vel genus positum est pro genere: & dictum *porco*, pro *porca*: quemadmodum contra apud Virgil. lib. 8. *Æneid. porca, pro porco, ibi, & casa iungebant fœdera porca:* ut notat Seruius ad illum locum. vel legendū *porca* libris omnibus inuitis, non *porco*. Telluri enim propter eius fecunditatem, & fertilitatem porca fœmina, eaque grauida & fœta immolabatur, ut declarant hæc verba Arnobij lib. 7. aduers. gent. *Telluri (inquunt) matris crofa ingens immolatur fœta: at Mineruræ virgini virgo caditur vitula, nullis vn. quâ stimulis, nullius operis excitata conatu.* Præterea, siquid hoc etiam ad tem pertinet, Telluri porcæ præcidaneam immolabat heres, si is, cuius heres esset, humatus non esset. alioqui familia pura non erat. Varro lib. 3. de vita pop. Ro. apud Nonium. Ne hoc quidem alienū est, Seruium notare apud Virgilium lib. 8. ad illum locum, *tibi maxima Iuno,* theologos dicere Iunonem esse matrem deorum, quæ Terra dicitur: ex quo etiam ei porca sacrificari. Postremò non est dubium, quin diligenter obseruarint veteres illi, quibus hostiis cuique deo immolandum esset, cui maioribus, cui lactentibus: cui maribus, cui fœminis, ut testatur M. Tull. lib. 2. de legib. Constatque, ut opinor, diis maribus masculas victimas immolari solitas. cū igitur Tellus, dea fœmina sit, consentaneum est, ei porcæ immolari debuisse.

PIABANT] placabant. ex quo piaculum, sacrificium,

A ficiam: quo dii offensi placantur: & peccatum, quod tale sacrificium desiderat.

FLORIBVS ET VINO GEN.] idque maxime die natali. Persius, *Funde merum Genio*, lege an not. ad illum locum, *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum*, &c. epist. 2. huius lib.

MEMOREM] sic habent omnes libri scripti. quam scripturam si probamus, memorem intelligemus, qui obliuisci non sinat. quidam legunt *memores*, nullo libro auctore. Omnino *memorem* rectum est, memorem enim appellabant Genium, quia homines moneat, ut viuant, dum licet, breuitatis vita, & condicionis humanæ memores.

FESCENINA PER HVNC, &c.] id est, Fescenini versus, qui maxima verborum licentia constabant, inuenti per hunc morem, &c. habebat autem locum tum in spōfos, tum in quoslibet alios. Catull. in carmine, quod scriptum est in nupt. Iulix, *Nec diu taceat procaz Fescenina locutio*. T. Liu. Fesceninum versum commemorat lib. 7. annal.

LVSIT AMABILITER] iocata est sine petulantia, & sine cuiusquam offensione: sine contumelia verborum: comiter, & facete.

LIBERTAS QVE, &c.] & libertas quotannis vsurpata: anniuertaria.

RECURRENTEIS ANNOS.] *ἄντρομος* dicit Homerus.

DONEC IAM SEVVS, &c.] hinc nata est verus comœdia, quæ ne honestis quidem familiis percipit. *ἄντρομος* enim est *ἄντρομος*, iocandoque maledicere.

AP. IN RAB.] in apertam maledicentiam. **DOLVERE CR. DENTE LACESS.]** qui fuerant maledictis appetiti, & contumelia affecti, grauiter tulerunt.

FVIT INTACTIS QVOQVE CVRA] non solum, qui laesi fuerunt, iniquo animo tulerunt illam maledicendi licentiam: verum etiam ij, quos non attigerat, periculo communi prospexerunt. simile est illud sat. 1. lib. 2. *Dum sibi quisque cauet, quamquam est intactus*.

QVINETIAM LEX, POENAQVE LATA] lex lata est, & pœna lege constituta in eos, qui quempiam maledico carmine describerent. sic in epistol. de arte poet. *sed in vitium libertas excoedit, & vim dignam lege regi. lex est accepta, chorusque Turpiter obtinuit, sublato iure nocendi*. Legem autem XII. tabularum significat: de qua sat. 1. lib. 2. *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est, Iudiciumque*.

VERTERE MODVM F.] mutauerunt rationem scribendi metu fustuarij.

FORMIDINE FVSTIS] metu fustuarij: quæ pœna erat lege XII. tab. constituta.

AD BENEDICENDVM] benedicere hoc loco contrarium est verbo *maledicendi*. sic Terent. prologo Phorm. *benè dictis si certasset, audisset benè*.

GRÆCIA CAPTA FER. VICT. CEPIT] hunc locum non satis rectè explicat ij, qui in hunc poetam commentarios ediderunt. est tamen eius sententia non obscura, & ab ipso Horatio aliis verbis declarata. Græcia (inquit) à Romanis capta, & bello subacta, cepit vicissim victores ipsos. quo-

modo cepit: id est, artes, & disciplina Græcorum, Romanis placuerunt: à Romanis expetita, & cultura sunt: Romanos delectarunt. Inest autem ambiguum non inelegans in verbo *cepit*. capit enim & is, qui vincit, & is, qui delectat. M. Tull. epist. ad Lucium Qu. fil. lib. 5. *Genus enim scriptorum tuorum est et a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meq, ita vel cepit, vel incendit*, &c. & off. 3. *ob eam, credo, causam, quod in his aliquid probi, quod capiat ignaros. tale est illud T. Liu. lib. 34. Etiam in Græciam, Asiâque transcendimus, omnibus libi amu illecebris repletas: & regias etiam attrahimus gazas: eo plus horreo, ne illa magis res nos ceperint, quam nos illas. Infesta, mihi credite, signa ab Si racensis illata sunt huic urbi*, &c.

FERVM] indoctum, nondum litteris, & humanitate expolitur. *ἠμείους ἄντρομος*. id est, doctrina enim cicures efficit.

ET ARTEIS INTVLIT] Romani bellum Græciæ intulerunt: Græcia arteis Italiæ intulit. Romani Græciam bello ceperunt: Græcia Italiam artibus cepit. posteaquam enim Romani Græcorum imperium euerterunt, totamque Græciam in prouinciam redegerunt, tum demum arteis, & disciplinas Græcorum adamarunt.

AGRESTI] nullis litteris, nullisque disciplinis polito: fero: inculto.

SIC HORRIDVS ILLE, &c.] id est, hoc modo numerus ille poëticus, inconditus, & impositus, qui aetate Saturni, vel à Saturno vigerat, ac floruerat, id est, antiquissimus, obsoleuit, & in vsu esse desit. Festus in voce Saturno, &c. *Versus quoque (inquit) antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Natio bellum Punicum scriptum est, & a multis aliis plura composita sunt*. Taleis versus significat Ennius. lib. 1. de bello Punico secundo. *scripsere alij rō Versibus, quos olim Fauni, vatesque canebant*. Erant autem versus illi ferè omnes Iambici hypercatalecti, ut *Dabunt malum Metelli Natio* poëta: dicti Saturnij, quia iam vsque à Saturno talibus versibus Latini vsi esse putarentur.

ET GRAVE VIRVS MVND. PEP.] id est, inquinatam loquendi rationem: inelegantem, atque inuuentum faciendorum versusum modum, nitor, & elegantia Græcarum autium expulerunt.

RVRIS] sermonis inconcinni, inuuenti, illepidi, inornati: rusticitatis. Catull. in Annaleis Voluf. *Pleni ruris, & infacetiarum* [seu *infacetiarū*] *Annales Voluf. cacata charta*. Idem ad Virrum, idem *infaceto est infacetior* [seu *inficeto est inficetior*] *rure*. Plaut. in Trucul. *rur merū hic quidem est pudendū*.

SERVS ENIM] id est, sero enim studium, animumque suum contulit ad scripta Græcorum. serus, pro sero, frequens apud poëtas. Virg. Georg. 3. *Nocte natat ceca serus freta*. sic supra Od. 12. lib. 1. *Serui in calum redeas*. & sat. 7. lib. 2. *iusserit ad se Maenas serum sub lumina prima venire*: eiusdem generis sunt illa, Virg. lib. 3. Georg. *nocturnus obambulat*. Horat. sat. 4. lib. 2. *Si vespertinus subito te oppreserit hospes*.

ADMOVIT ACVMINA] ingenij sui vim contulit ad lectionem librorum Græcorum.

A QUIETVS.] *ειρηλίω ἀγων*, bellis compositis, bellis defunctis, pace potiens.

QVID SOPH. QVID THESP. ET ÆSCH.] hi fuerunt poetae tragici, ex quibus Thespis totus periit. de eo meminit in epist. de arte poet. *Ignotū tragica genus inuenisse camæna Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis, &c.* Æschyli tragœdiæ aliquot exstant, ne illæ quidem admodum integræ, nisi quibus in locis à Frâncisco Porto, & Errico Stephano sunt emendatæ.

TENTAVIT QVOQUE, REM, &c.] periculum etiam fecit, possétne Græca in Latinum sermonem conuenienter, & aptè vertere. *si pro an, vt sepè aliàs.*

ET PLACVIT SIBI, &c.] id est, placuit sibi Romanus scriptor in eo, quod esset natura sublimis: vel sic: Romanus sua scripta de Græcis versa, seu ad exemplum Græcorum composita adamauit, ac probauit, cum esset sublimis, ac vehemens natura: & ita ad tragœdias scribendas natura factus.

B SPIRAT TRAGICVM] id est, spiritus habet tragicos. est autem genus loquendi Græcum, *πνεῦμα τραγικόν*, vt *Ἀπὸ πνεῦν*, id est, Martem spirans, & *πῦρ πνεῦν*, ignem spirans. & Theocrit. *ἐν δισκοῖς ῥ. φόνον ἀλλήλοισι πνεῖοντες.* Virgil. *Georg. 2. tauri spirantes naribus ignem.* & apud Eurip. *μέγα πνεῖν.* magnum spirare. sic enim in Bacchis, *ἔκταν πνεῖν ἔλθῃ μέγα.* Propert. lib. 1. *mollem spirare quietem.*

SED TURP. PVT. IN SCRIPT. &c.] id est, sed turpe esse putat sua scripta emendare, & de lectis versibus non satis cultis, aut vocabulis non satis lectis, atque ornatis, alios versus cultiores, aliâque vocabula significâtiora, ac lectiora substituere. *metuit lituram* dictum pro eo, quod est, abhorret à litura, non potest ferre, vt sua scripta lituris notentur. sic in epist. de arte poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quàm lingua, Latium. si nō offenderet vnum. Quemque poetarum lima labor, & mora, &c. metuit, φονάτῳ*, odit, vt annotauimus supra ad Od. 2. libr. 2. sed non reticebo, in codice Tornes. & in vno Vat. & in Russardino, & vno Nicotiano, scriptum esse, *Sed turpem putat insciē, metuit q. lituram.* de qua scriptura iudicet lector.

C EX MEDIO QVIA RES ARCESSIT] hūc locum corruptum in omnibus veteribus exemplaribus, quibus vsus eram Romæ, ego partim coniectura ductus, partim à codice Tornesiano, quem Lugduni nactus sum, & vno Nicotiano, & Russardino, quibus Lutetiæ, adiutus restitui. quæ quidem mea restitutio ita non solum probabilis, verum etiam recta, & aperta est, vt putem, eam improbatum neminem. nam quis vquam Latinorum ita locutus est, *res accessit de medio*, pro, *res petita, aut sumpta est de medio*? dico igitur nomen *res* esse numeri multitudinis, quarti casus. *arcessere* autem *res* è medio ita dixit, vt dicere solemus, *arcessere à capite.* M. Tullius Topic. *Cum autem à genere ducitur argumentum, non erit necesse id vsque à capite arcessere. sepè etiam citrà licet, &c.* Iam verò notissimum est, argumenta comœdiarum esse humilia, & plebeia, & familiaria: tragœdiarum autem sublimia, grandia, regia, heroi-

ca. itaque harum personæ sunt insignes, illustres, amplæ, publicæ: illarum humiles, populares, obscuræ, priuatæ. Hoc igitur dicit Horatius. Quia comœdiæ res, id est, argumentum, & materiam è medio arcessit, seu, è medio sumit, non ex longinquo aliquo, aut grandi, aut Heroico vitæ genere, iccirco creditur esse minimum operosa, minimumque laboriosa: sed non est ita, &c. Corruptus in eodem verbo locus est in epistola Asinij Polionis ad M. Tull. cuius principium *Balbus Quaestor. lib. 10. epist. ad familiares. Treis legiones firmas habeo: quarum vnam vicesimam octauam cum ad se initio belli accessisset Antonius hac pollicitatione &c. legendum enim arcessisset, &c.*

HABERE SVD. MIN.] minimum laboris ac difficultatis. putant homines facillimum, & minime laboriosum esse comœdiam scribere, quia res sumit de medio.

SED HABET, &c.] sed eo grauius onus sustinet, quanto minus ei ignoscitur, qui in ea scribenda aliquid titubarit, aut peccarit.

E ASPICE, PLAVTVS QVO PACTO] Hic locus non vno modo explicatur. alij enim putant, Plautum reprehendi ab Horatio, hoc modo. vide, quàm negligens sit Plautus in seruando cuiusque personæ decoro, & in tuendis senum, amatorum, lenonum, &c. partibus: vide quàm parum sit accuratus. atque ita, *quo pacto* interpretantur, quàm malè, quàm non accuratè. Sic Plautum carpit in lib. de arte poet. *At vestri pro auī Plautinos & numeros, & Laudanere sales, nimum patienter vtrūque, Ne dicam stultè mirati.* alij Plautum ab Horatio laudari putant hoc modo, Aspice quàm accuratè Plautus singularum personarum parteis tueatur, &c. quorum vtri rectius sentiant, pronuntiare mihi omnino difficile est. Videtur enim probabile esse Plautum ab Horatio non reprehendi in eo, in quo maximè poetæ virtus, & præstantia consistit. Nam si neque sales Plautini, neque numeri sunt laudandi, vt sentit Horatius, neque Plautus curat suæ cuiusque personæ decorum tueri, ac seruare, cuius etiam peccati aiunt isti Plautum ab Horatio in simulari, quid est, cur vllus Plauto inter poetas comicos relinquatur locus? Rursum

F mouet me quòd Horatio Plautus non admodum placebat, vt apparet ex iis versibus, quos supra posui. præterea series ipsa sermonis & verborum significatio videntur hanc sententiam postulare, vt dicat, Plautum minus rectè curari parteis ephebi, senis, lenonis, parasiti. hæc enim est series orationis: vide *Quo pacto* (Plautus) *parteis tuletur amantis ephebi, Quantum sit Dorfenus, &c.* id est, quàm magnus Dorfenus inter parasitos. significat fortasse Plautum esse putidum, & vsque ad fastidium diligentem in describendo iuvene amante, sene auaro, lenone insidioso, parasito edaci: cetera, quæ desiderantur in bono scripto, negligere: quali verò, is, qui in comœdia aliqua parasitum aliquem edacem introduxerit, eiusque edacitatem illustribus coloribus depinxerit, nihil præterea admodum curarit, præclaram laudem mereatur.

A **QUANTVS SIT DORSENN.]** huius versus explicatio pendet à superiorum explicacione. Qui existimant Plautum ab Horatio reprehendi, aiunt Dorsemmum nomen fuisse cuiusdam parafiti in aliqua Plautina comœdia, quæ non extet: qui autem aliter sentiunt, dicunt hunc Dorsemmum poetam fuisse comicum, aut Atellanarum scriptorem: quod si verum est, sic erit hic versus intelligendus, vt dicat Horat. hunc scriptorem nimium studium posuisse in describendis parafitis: in reliquis personis fuisse negligentem. in duob. Vatic. & Tornes. scriptum est *Dossemmus*.

QVAM NON ASTR. PERC. PVLPI.] quàm laxo, ac dissoluto foeco fabulam peragat, id est, quàm negligenter, ac dissolutè fabulas scribat, foccus enim comœdia est, cothurnus tragœdia.

GESTIT ENIM NVMM.] id est studet rem facere duntaxat, loculosque nummis implere: sed quis? Plautus scilicet: vel vt alij, Dorsemmus comœdiarum, seu Atellanarum scriptor.

B **POST HOC SEC. CAD. AN R. STET, &c.]** parùm sollicitus post hoc vtrum exhibetur, atque explodatur comœdia, an probetur attentisque animis audiatur, ac spectetur, *recto talo* dixit per tralationem, quia qui stant, recto sunt talo: qui cadunt, contra. sic Callim. *εις Ἀρτεμι, πῶν δ' ἐδέν ὅτι σφυρὸν ὀρθὸν ἀνέστη*, id est, nihil horum stat. non dissimile est illud Euripid. *Androm. ὀρθῶ βῆναι ποδῖν*. recto ingredi pede neq; illud Pindari, *ἄφρονος ἀνὴρ ἄλλοτε ἄλλο πῆλον ὕποτ' ἀφρονέει κατῖβα ποδῖ*. id est, timidus atque ignauus homo alias aliud spirans, nūquam vero, id est, recto, seu certo descendit pede. præterea in ludo talatio, dicunt talum rectum assistere, & cadere rectum, M. Tull. de Finibus lib. 3. *si hoc fingamus esse quasi sinem, & ultimum, ita iacere talum, vt rectè assistat: qui talus ita erit iactus, vt cadat rectus. prepositum quiddam habebit ad sinem*. Iam verò dicebant stare fabulam, quæ attentè audiretur, & quæ placeret: *cadere & excidere histriones*, qui explodebantur, quive exigebantur. Græci *ἐκπίπτεν* quoque dicunt, vt alibi annotauimus. Terent. in prologo Hecyræ, *In his, quas primum Cecili didici nouas, Partim sum earū exactus, partim vix steti*. & in prologo Phorm. *Quod si intelligeret, cum stetit olim noua, Actoris opera magis stetitisse, quàm sua*, &c. ibid. *Cum per tumultum noster grex motus loco est*. & in prolog. Heaut. *dare potestatem, mihi statariam agere vt liceat per silentiū: id est, vt stare liceat. nam statariam agere translate posuit*.

QVEM TVLIT AD SCENAM, &c.] id est, qui laudis, & gloriæ studio adductus, ad scribendas fabulas se contulit, spectatorum attentione atque alacritate excitatur, & extollitur: languore, & somno animum despondet. curram gloriæ tribuit, vt & supr. satyr. 6. lib. 1. *Sed fulgentie trahit constrictos gloria curru*, &c. ad quem locum lege quæ sunt annotata.

EXANIMAT] ὑπερβολικῶς dictum pro eo, quod est valde contristat. mærore affligit. annot. ad Od. 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

LENTVS] id est, languidus, fastidiosus. in art. poet. *male si mandata loqueris, Aut dormitabo, aut*

ridebo. aliter dixit lentos igneis Od. 13. lib. 1. & lentum amorè Od. 19. lib. 3. & lentum duellum inf. ep. 2.

SECVLVS] alacer, studiosus, & ad audiendum promptus, ac paratus, qui non dormitat. paullo aliter epist. 13. lib. 1. *Sedulus importes*.

LAVDIS AVARVM] laudis cupidū, vt in ep. de art. poet. *præter laudem, nullius auaris*.

SVBREVIT] percellit, subuertit, mærore afficit atque affligit: & vt supra locutus est, exanimat. sed hic tralatio est ab oppugnatione urbium, quarum muri subrauntur cuniculis. Oda 16. lib. 3. *subruit amulos Reges muneribus*.

REFICIT] recreat, excitat, erigit.

VALEAT] vox est contemnentis, vt sat. 6. *haud mihi vita est opus hac, ait: & valeat*. sic enim legendū, non *valeas*. Terent. in Heaut. *valeāt, qui inter nos dissidiū volunt*. M. Tull. ad Attic. lib. 4. *sed valeāt recta, vera, honesta consilia*. & lib. 1. de nat. Deorum in extremo, *Deinde si maxime talis est deus, vt nulla gratia, nulla hominū caritate teneatur, valeat*. & ita loquuntur Græci. Theocritus *χαίρει ἡ ἕρ, χαίρει τὸ ὄσις πῖος*, id est, valeat quisquis talis est. Aristoteles *μὲν τὰ πρὸς τὸν ἀνθρώπου ἰδέαι*. id est, valeant ideæ. & M. Tull. ad Att. lib. 8. *At ille tibi πολλὰ χαίρει τῆς καλῆς dicens, pergit Brundisium*. Plato in 1. nearetto, *εἰπὼν πᾶσι τῶν ἄλλων δοξασματα χαίρειν*. id est, sinere oportet aliorum opiniones valere. Eurip. Hyppol. coron. *τὰς δ' ὑπὲρ καθευ Φοιτῶντας ὄρνις, πολλὰ ἐγὼ χαίρειν λέγω*. id est, eas autem auis, quæ supra caput volare solent, multum valere iubeo.

RES LVDICRA] comica, & tragica.

PALMA NEG. MACR. DON. RED. OPIM.] macrum opopuit opimo, sic epistola 1. lib. 1. *Invidus alterius rebus macrescit opimis*. Valeat (inquit) stultitiam poeticum, quod in comœdiis & tragœdiis scribendis ponitur, si victus dolore contabescam, victor nitido, & bene habito copore futurus sum.

SÆPE ETIAM AVDACEM, &c.] id est, sæpe hoc poetam quantumvis audacem, a studio scribendi deterret, quod vulgus, & multitudo imperita in mediis fabulis, vrfum poscit, aut pugiles, aut gladiatores, aut funambulū, &c.

ET DEPVGN. PARATI, SI DISC.] & ita pertinaces, vt, si equites ab iis dissentiant, parati sint armis decertare. Quidam testantur se scriptum vidisse in vno cod. peruetusto *decertare, pro depugnare*. nihil refert.

HIS NAM PLEBECVLA GAVDET.] talem calamitatem interuenisse cum ageretur Hecyra, dicit prologus Terentianus his verbis, *Hecyræ ad vos refero, quam mihi per silentium Numquam agere licitum est: ita eam oppressit calamitas. Eam calamitatem vestra intelligentia Sedabit si erit adiutrix nostra industria. Cum primum eam agere coepi, pugilum gloria, Funambuli eodem accessit expectatio, Comitum cōuentus, strepitus, clamor mulierum Fecere, vt ante tempus exirem foras. Vetere, in nova coepi vti cōsuetudine, In experiundo vt essem: refero denuo: Primo actu placeo: cum interea rumor venit Datū iri gladiatores, populus cōsolat. Tumultuantur, clamāt, pugnant de loco. Ego interea mecum nō potui tutari locum*. non celabo lectorem, in cod. Tornesiano, &

A in vno Vatic. & in tribus præterea, quos postea in Gallia consului, Clericano, Nicotiano, Ruffard. legi, *his nam plebecula plaudet*, vt quispiam dicere possit, scriptum esse ab Horatio *plebecula plaudit*. ego iudicium meum in hac re non interpono.

VERVM EQVITIS QVOQVE, &c.] Sed iam non solum vulgus (inquit) humilesque, atque indocti homines, verum etiam equites, & honesti viri ab aurium voluptate, quam erant ex ingenio, artificioque poetæ percepturi, toti sese ad oculorum oblectationem contulerunt.

AD INCERTOS OCYLOS] incertos appellat oculos, quia sæpe & fallunt, & falluntur: vt apparet in infracto remo sub aqua, in columbæ collo, in duabus ex lucerna flammis, cum oculum torferis. quod tamen negat Epicurus oculorum esse mendacium, sed opinionum. Lucret. lib. 4. *Quæ violare fidem quasi sensibus omnia querunt, Nequiquam, quoniam pars horum maxima fallit* Propter opinatus animi, quos addimus ipsi, Pro visis vt sint. *quæ non sunt sensibus visa.*

B **QVATTVOR, AVT PLVREIS AVLÆA, &c.]** aulæis obtendebatur, ac prætexebatur scena, vt obstarent populo, dum fabularum actus commutarentur, aulæis etiam, & velis integebantur theatra ad arcendum solem. Lucret. lib. 4. *Et vulgò faciunt id lutea, rursusque vela, Et ferrugina cum magnis intentâ theatris* Per malos vulgata, trabeisq; trementa pendent, &c. & Horat. epist. ad Pisonem. de arte poet. *Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi: Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat.* Aulæa igitur (inquit) remouentur e scena, contrahuntur, & complicantur in quattuor horas, aut plureis, dū pugna simulacrum aliquod editur, dūque fuga equitū, ac peditum, representatur, dum victi reges per triumphum ducuntur. admonendus est autem lector minus exercitatus in litteris, corruptè scriptū esse in quibusdam codicibus *hand plureis*, cum legendum sit *aut plureis*.

DVM FVGIUNT, &c.] dum imago fugientium hostium subijcitur oculis spectatorum. alij per equites, equestris ordinis homines, & per pedites, plebem significari volūt: à quibus dissentio, maloque fugā hostium simulatam intelligi, tum propter verbum *fugiant*, tum propter alterū illud, quod sequitur, *peditum*: nisi quis referat ad equitū peditumque centurias, in quas diuisus erat populus Romanus. sic epist. de arte poet. *Romani tollent equites, peditisque cachinnum.*

MOX TRAH. MANIB. REG. FOR.] id est, mox reges opulenti, ac potentes, manibus à tergo reuinctis, per triumphum ducuntur. Virgil. 2. *Aeneid. Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum.* &c.

ESSEDA FESTINANT] esseda, vehicula sunt Gallica. Cic. ad Treb. *essedum aliquod suadeo rapias, & ad nos quāprimum recurras.* Virg. Georg. 2. *Belgica vel molli melius feret esseda collo.* vtēbantur eo & Britanni. Cæsar. lib. 4. de bello Gall. *At barbari consilio Romanorum cognito, præmisso equitatu, & essedariis (quo plerumque genere in præliis vti consueuerunt) reliquis copiis subsecuti, nostros nau-*

D *bus egredi prohibebant, ibid. reliquos incertis ordinibus perturbauerant: simul equitatu, atque essedis circumdederant.*

PILENTA] pilentum, vehiculum, quo matronæ vehantur. Festus. vtitur T. Liuius lib. 5. *Annalium.*

PETORRITA] petorritum, nomen, & vehiculum Gallicum. scribitur autem duob. *rr.* in omnibus libris antiquis.

CAPTIVVM EBVR] vel signa, ex ebore, vel elephanti.

CAPTIVA CORINTHVS] id est, simulacrum Corinthi, quam L. Mummius cepit, ac deleuit. portabantur enim oppidorum captorū simulacra in triumphis. M. Tull. in Pisonem. *vertes te ad alteram scholam: differes de triumpho. Quid tandem habet iste currus? quid victi ante currum duces? quid simulacra oppidorum?* Tibull. lib. 2. *Vt Messalinum celebrem, cum premia belli Ante suos currus oppida victa feret.* T. Liuius lib. 37. *Tulit in triumpho signa militaria. CCXXXIII. oppidorum simulacra CXXXIII.* Alij per captiuam Corinthū vasa Corinthia significare malunt. quos non refello.

RIDERET DEMOCRITVS] homo ad ridēdas vulgi ineptias, & curas inaneis maximè propensus: quem commemorat & M. Tullius de risu verba factururus lib. 2. de orat. ad Q. fratrem. *Atque illud primum, quid sit ipse risus, quo pacto concietur, ubi sit, quomodo existat, atque ita repente erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, & quo modo simul latera, os, vultum, oculos occupet, viderit Democritus.* Significat autē Horatius, in sullō, & inepto mote, nimium apparatus adhiberi in fabulis, propterea quòd in eo spectando populus occupatus, minus attentum, minusque alacrem se præbeat histrionibus auditorem. eundem morem ostendit M. Tull. sua iam a tate increbruisse, eumque valdè videtur improbare epist. ad Marium, lib. 7. his verbis, *Nosti reliquos ludos, qui ne id quidem lepōris habuerunt, quod solent mediocres ludi. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu nō dubito, quin animo aequissimo carueris, quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in equo Troiano arcerarum tria millia: aut armatura varia peditatus, & equitatus, vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent.*

SEV DIVERS. CONF. GEN. &c.] id est, siue animalis genus ex camelo, & panthera concretum spectaret populus, siue elephantum album, pantheram consulam camelo camelopardalim appellant. Varro lib. 4. de ling. Lat. *vt Alexandria camelopardalis nuper adducta [seu aduecta] quod erat figura, vt camelus: maculis, vt panthera.*

SIVE ELEPHAS ALBVS, &c.] Etiam sua a tate exhiberi solitos esse populo elephantos, ostendit M. Tullius in ea epistola ad Marium, quam paullo antè commemorauimus, his verbis, *Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turba delectatio nulla extitit: quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi bellus cum genere humano societatem.*

A MIM O] histrione, vt epist. ad Loll. sup. lib. 1. aut parteis mimum tractare secundas.

SCRIPTORES] poëtas. nam appellatione scriptorum omnes, qui quiduis scripserunt, intelliguntur. epist. ad Pifones, *Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge* Scriptor. honoratum si forte reponis Achillem, &c. idem epist. prox. Scriptorum chorus omnis amat nemus.

ASELLO FABELL. SVRDO] poëtas existimaret inanem operam sumere, quia populus non attendit. prouerb. *surdo narrare fabulam.* hoc est, cum eo loqui, qui non audiat, qui nō attendat, qui sermonem negligat aut respuat. Terent. in Heaut. *ne ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.* Virg. in Gallo, *Non canimus surdis, respondent omnia siluæ.* Lucret. lib. 5. *Nec ratione docere, vlla, suaderéque surdis, Quid sit opus facto.* sed obseruatione dignum est, Horatium duo proueria iunxisse. de vno diximus. est & alterum, *asino fabulam narrare,* quod à Græcis sic effertur, *ὄνω τις ἔλεγε μῦθον ὃ δὲ τὰ ὠτα ἐκίνεi.* id est, *asino quidam fabulam narrabat: ille autem aureis mouebat.*

B NAM QUÆ PER VINCO. VOC. &c.] id est, quis histrio tantum vocem contendat, vt populi strepitum, & clamorem superare possit? sic in epist. de arte poët. de iambo, *Et populareis Vincentem strepitus.*

GARGAN. MUGIRE PVTES, &c.] populi strepitum cum sonitu, & quasi mugitu, quem siluæ Gargani montis edunt ventis agitata, & cum murmure maris concitati, comparat. Est autem Garganus mons Apuliæ. sup. Od. 9. lib. 2. *ant Aquilonibus Querceta Gargani laborant, &c.*

AVT MARE TVSCVM] aut mare Tyrrenum.

QVIBVS OBLITVS ACTOR, &c.] significat, hoc tam exquisito apparatu non ornari actorem, neque commendari, sed commaculari. Nam hoc valet verbum *obliti.* non enim dixit, *quibus actor ornatus,* sed *quibus oblitus.*

CONCURR. DEXT. LAVÆ] plausus à populo datur, non propter actoris orationem, quippe qui nihil dum dixerit, sed propter eius vestitum atque ornatum superuacaneum, & nimis elegantem, & luxuriosum. est autem hic tralatio. paullo aliter dixit sat. 1. lib. 1. *quidem enim? concurrunt: hora Momento aut cita mors, &c.*

C LANA TARENTINO, &c.] quid igitur placeat spectatoribus? vestitus ianthinus, id est, violacei coloris.

QUÆ FACERE IPSE RECVS.] quia comœdias scribere nolim.

MALIGNE] parca, exigua, hæc enim vis est huius vocis. Catull. de Vari scorto. *Non (inquam) mihi tam fuit maligne, &c.* id est, angustè. non ita fuit mihi res angusta. nam & Seruius scribit malignum idem esse, quod angustum, ad illum locum Virgil. lib. 6. *Æneid. Quale per incertam Lunam sub luce maligna.* Plautus Bacch. *Iustus, iniustus: malignus, largus: commodus, incommodus.* Virg. Georg. 2. *Difficiles primum terra, collésque maligni,* id est, steriles. Horat. sat. 5. lib. 1. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.* T. Liuius lib. 34. *annal. Sed in purpura*

D *quæ teritur, absumitur, iniustam quidem, sed aliquam tamen causam tenacitatis video: in auro vero, in quo præter manus pretium, nihil interuenti sit, quæ malignitas est? Idem lib. 39. Et maligne omnia præbentibus suis, meretricula munificentiâ sustinebatur.*

ILLE PER EXTENT. FVN. &c.] id est, videtur mihi rem omnium factu difficillimam præstare posse. ille mihi videtur idem efficere posse, quod funambuli, qui per funem extentum ambulat: & iccirco magnam hominum admirationem excitant.

MEVM QVI PECT. INAN.] id est, qui meum animum commouere, & inani metu perterrefere: qui me sine causa ira concitare, vel contra ad lenitatem inflectere, ceterisque animi motibus afficere potest. pectus pro animo posuit, vt sup. ead. epist. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* & Od. 3. lib. 1. *Illi robur, Et as triplex Circa pectus erat.*

IRRITAT] ὀργίζει ad iram impellit. epist. ad Pifon. *inuuat, aut impellit ad iram.* verbum irritadi qui scribendum esse vno r arbitrantur quasi ab ira deducatur, falluntur. lege annotata ad Od. 28. lib. 3.

E MVLCET] delectat, & vt illo loco epist. ad Pifon. *inuuat.*

VT MAGVS] vult Horatius, poëtam, vim habere permouendorum animorum, & quasi falcinadorum oculorum, instar magorum, qui carminibus, & venenis, & arte magica portenta faciunt. M. Tull. de nat. Deor. lib. 1. *Cum his coniungere licet portenta magorum, Egyptiorumque in eodem genere dementiam.* Hor. sup. Od. 27. lib. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus? Erant autem magi sapientes Perfarum.* M. Tull. de diuin. lib. 1. *Cyro magos dixisse (quod genus sapientum, & doctorum habebatur in Persis) ex triplici appetitione solis, xxx. annos Cyrum regnaturum esse, portendi. magicas artes commemorat.* Virg. *Æneid. 4. Te stor cara Deos, Et te germani, tuumque Dulce caput, magicas, inuitam accingier artes.* artis magicæ vanitatem compluribus locis exagitat Plinius.

F ET MODO ME THEBIS, &c.] vsque adeo aptè, & accommodatè res gestas describit, vt, qui audiunt, in iis locis, vbi gestæ sunt, interesse, & præstè esse videantur: vt sup. Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces, Non indecoro puluere sordidos & ibid. Iam nunc minaci murmure cornuum Perstringis aureis, iam litui strepunt.* idem in epist. de arte poet. *Non satis est pulchra esse poemata, dulcia sunt, Et quocumque volent, animum auditoris agunt.* sic Arist. *ὁ δὲ ποιητικὸς δὲ τὸς μῦθους σιωπῆσαι, ὅτι τῆ λέξεi σιωπῆσαι ἔστιν ὅτι μάλιστα ἀπο ὁμιλίαν πῶθεν ἔστιν ἰδρ ἑναργῆσαι ὁράν, ὁσπερ παρ' αὐτοῖς γινόμενος πῶς ἀρετικῆς μένους, ἐυέλκοι ἀρέπον, ὅτι κῆσαι ἀν λαμβάνοι αὐτὸν τὰ ὑπερνεύητα,* id est, oportet autem fabulis componere, & conficere etiam verbis, quam maximè oculis res subjicientem. Sic enim perspicuè cernens, tanquam inter sit in rebus ipsis agendis, reperiet decorum, minimè que eum latebunt ea, quæ aliquantum repugnant.

VERVM AGE, ET IIS, QVI] Variè explicatur hic locus: vno modo sic: Verum age (inquit) Auguste, etiam poetas, qui fabulas scribere nolunt: neque spectatorum fastidium, ac superbiam ferre possunt

A possunt, sed sese lectori committere malunt, cura libera, aut certe eorum curam minue. Nam quamuis sit eis res cum lectore, non cum spectatore, non tamen iccirco sine magno sui nominis, suæque existimationis periculo scribunt. Præterea varia sunt hominum iudicia: neque idem scribendi genus probant omnes. Excitandi igitur tibi sunt poetarum animi, magnisque præmiis inuitandi, ut vel neglectis, vel superatis tot difficultatibus, sese totos ad scribendum conferant. atque in hac explicatione, *reddere breuem*, est efficere breuem. Alio modo sic: diligentius attende, & considera, qui poetæ probandi sint, qui non: non nihil cogitationis, & curæ confer in hanc rem, ut attendas, & iudices, qui poetæ tanto nomine digni sint, qui contra indigni: quam quidem explicationem videtur sequi Porphyr. ego autem non probo. nam hoc *reddere curam breuem* tale potius videtur esse, quale illud apud T. Liuium lib. 27. *breuem illi lætitiæ, qua exsultat, facturum*. Postremò sic: Verùm age, Auguste, etiam iis poetis, qui se lectori committere, quàm spectatori fastidium ferre malunt, redde aliquantum curæ: id est hos poetæ, qui legi sua scripta, quàm audiri, & spectari malunt, redde aliquanto magis sollicitos, & diligentes, & timidos, quàm sunt. Nam nunc quidem nimis securi, negligentes, atque audaces sunt: neque satis magnam curam ad scribendum conferunt, &c. atque hæc explicatio mihi magis placet. verùm tamen iudicet lector.

QUAM SPECT. FAST. F. S.] quàm spectatorem fastidiosè, & superbè audientem ferre: vel quàm spectatorem superbum ac fastidiosum ferre. Quemadmodum dixit Horatius *fastidia superbi spectatoris*, sic Virg. *Alex. superba fastidia*.

SI MVNVS APOLL. DIGN. VIS COMPL. LIB.] si bibliothecam, quam ædificandâ curasti in aditu templi, quod abs te consecratum est Apollini, vis bonis libris complere. sup. epistol. ad Iulium Flor. i. *Et tagere vitet Scripta, Palatinus que cumque recepit Apollo*.

ET VATIBVS ADD. CALC. VT STVD. M.] id est, & si vis poetæ excitare, ut maiore studio in artem poeticam incumbant: vel ut maiorem curam, maioremque diligentiam in scribendo adhibeant.

HELICONA VIRENTEM] Bœotia montem, Musis consecratum: in quo Hesiodus, poeta factus est. in lib. de arte poet. *Excludit sanos Helicône poetæ*. lege annot. ad Od. 12. lib. 1. ibi *Aut in vmbrosis Helicônis oris*.

(VT VINETA EGOM. CÆD. MEA)] hæc sunt includenda interpositionis nota: id est, ut me ipsum omnium primum reprehendam: ut mihi ipse detrahā omnium primo. ductum fortasse ab iis, qui cum censuissent vineta omnia succidenda, propter mala, & incommoda, quæ à vino in homines proficiscuntur, à suis vinetis cædendi initiū facere voluerunt: vel simpliciter ab iis, qui sua ipsi lædunt, minuunt, & oppugnant.

CVM TIBI LIBR. SOLL. DAM.] primum, & vstitutum poetarū peccatum, libros suos principibus, & claris viris intèpestiue obtrudere,

verbi gratia, occupatis, & maiore aliqua cogitatione, & cura suspensis: quod in sua re vetat Horat. sup. epistol. ad Vinnium Afell. *Augusto reddes signata volumina Vinni, Si validus, si letus erit, si denique poscet*.

CVM LÆDIM. VN. SI QVIS, &c.] alterum peccatum cum offendimur, & molestè ferimus, si quis amicorum nostrorum vnum aliquem è versibus nostris audeat improbare.

CVM LOCA IAM RECIT. REV. IRR.] tertium, cum ea, quæ iam recitauimus, repetimus non reuocati ab eo, qui audit, neque lectionem repetere iussi: quia scilicet ea nobis venusta stultè videantur.

CVM LAMENTAMVR, &c.] quartum, cum querimur, nostra scripta ab hominibus non cognosci, atque ita, præmia eis merita non perfolui.

ET TENVI DED. POEM. F.] id est, poemata summo studio, acerrimòque ingenio elaborata. *tenui* igitur, id est, subtili. tralatio enim est à lino, seu lana, quæ carpitur, & digitis trahitur, ac deducitur, licet reclamant quidam. Adiuuat me Catullus, & quidem pulcherrimis versibus (ut sollet cætera) hanc lanæ ducendæ rationem describens. *Dextera tum leniter deducens fila supinis Formabat digitis: tum prono pollice torquens Libratum tereti versabat turbine fusum: Atque ita decerpens æquabat semper opus dens.* &c. Idem eod. carm. *Currite ducentes subtemina, currite fusi*. Adiuuat & Varro lib. 6. de ling. Lat. his verbis. *In Menachmis Plauti: Inter ancillas sedere iubeas: lanam carpere, Idem est hoc verbum, &c. Carpere à carento, quod eam tum purgant, ac deducunt, ut careat spurcicia ex quo tum carminari dicitur lana, cum caret eo, quod est nequam*. Postremo mecū facit & Macrobius lib. 6. qui ad hunc locum Virgil. in Sileno, *deductum dicere carmen*, notat, *Deductum pro tenui, & subtili eleganter positum est. sic autem & Afran. in Virgine: verbis pauculis respondit, tristis, voce deducta: malleque se non quiescisse dixit. Item apud Cornific. Deducta mihi voce garrienti. Pomponius in Atellana. Vocem deducas oportet, ut mulieris videantur verba. sic Hor. sat. 1. lib. 2. *simileisque meorum Mille die versus deduci posse*.*

CVM SPERAM. EO REM VENT.] quintum, cum tantum nobis arrogamus, tantumque nostra scripta facimus, ut speremus, te statim ut audieris, nos versus scribere, vltro iussurum, ut ad te accedamus, atque ab egestate nos vindicaturum. *Arcessas* autem legendum, non *Accersas*. & ita habent omnes cod. manuscripti.

COMMODOVS] de hac voce vide annot. ad Od. 8. lib. 4. *arcessas commodus*, id est, arcessas eo animo, ut nobis commodus: vel arcessas nos, te in nos commodum & liberalem præbens.

SED TAMEN EST OPERÆ PRET. COGN.] id est, Sed tamen opera in hoc benè collocatur, ut cognoscamus, quales custodes, actutores habeat virtus. æditui sunt templi custodes. hoc loco ponitur hoc nomen translata pro iis, qui virtutem clarorum virorum suis scriptis ab obliuione hominum, iniuriæque temporis vindicandam suscipiunt, quales sunt poetæ.

A **QVALEIS AEDITVOS**] id est, qualeis scriptores: qualeis sui nominis præcones, ac prædicatores habeat. tralatio est ab ædituis illis, quorū est ædeis sacras tueri. *Aeditimus*, (inquit Carisius) dicitur qui adem seruat quasi adis intimus, adituus ab æde tuenda.

BELLI SPECT. DOMIQUE] epistola vlt. lib. i. *Me primis urbis belli placuisse, domique.*

CHERILVS] malus poëta de quo in lib. de arte poët. *Sic mihi, qui multum cessat, sit Cherilus ille, Quem bis, terque bonum cum risu miror.* significat Hor. saepe malos poëtas à regibus, & clarissimis viris bonos haberi, magnisque præmiis ornari. simile quiddā scribit M. Tull. in orat. pro Archia poëta, de Syllæ in quendam ignobilem, & indoctum poëtam liberalitate, his verbis, *Syllā nos in cōcione vidimus, cum ei libellum malus poëta de populo subiecisset, quod epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, iungere ei præmium tribui sub ea conditione, ne quid postea scriberet.* Nomē Cherilus apud Aristol. in exemplis Aldinis scribitur per diphth.

B ei. sic enim Topic. n. *Εἰς δὲ σαρκώειας ἀρετῆς μακρὰ κίσθον, ἀρετῆς δὲ μακρὰ δὲ οὐκ αἰα, ἐξ ὧν ἴσμεν οἶα Ὁ μῦθος μὴ οἶα Χερειλος, id est, ad claritatem porro exempla sunt afferenda. exempla autem propria & ad rem accommodata, ex iis, qua scimus, ducta: qualia Homerus, non qualia Cherilus. huius Cherili vulgatissimus extat versiculus ille, Πέτρας κοιλαιφειρατὶς ὑδατος ἐν δὲ λεχέῃ, id est, (vt Lucr. interpretatur lib. i.) *Stillicid I casus lapidem cauat, (vel vt idem lib. 4. extr.) Nonne vides etiam guttas in saxa cadentibus Humoris, longo in spatio pertundere saxa?* profertur etiam hi Cherili, seu Chærii versus ab Eusebio lib. 9. præp. euang. *Τὸν δ' ὄπθην διέβαρε γένος θαυμαστοῦ ἰδέσθαι Γλασσαν μὲν φοίνισσαν ἀπὸ τομάτων ἀφέντης, ὡκεν δ' ἐν σολύμοις ὕρει πλάτην ἀρετῆς λίμνη Λύχια ἀέροι κεφαλας, προχοαυεσάδες, αὐτὴρ ὑψηλὴν ἵππων δαοτὰ πρὸς τὸ ἔφορον ἐσκληκότι καπνῷ:* quorum versuum hæc fere sententia est. A tergo autem eorum transibat genus hominum visu mirabile. Qui vocem Phœnissam mittebāt: habitabāt autem Solyms in montibus apud latā paludem, Capitibus squallidi, in orbem tonfi: At superne equinorum capitum ossa nuda & sine pelle gestabant, fumo exsiccata.*

C **MALE NATIS**] non dixit malè factis, sed malè natis, vt ostendat, inuita (vt dicitur) Minerua, id est, repugnante natura esse factos. Nam (vt scribit M. Tull.) *sic à summis hominibus, eruditissimisq; accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina, & præceptis, & arte constare: poëtam natura ipsa valere, & motis viribus excitari, qua de re alibi plura.*

RETVLIT ACCEPTOS] referre acceptū alicui, est fateri, se ab eo accepisse: idque in codicē accepti referre: denique est quasi debitorē se profiteri. significat etiam interdum fateri, sibi pecuniam à se creditam, à debitore esse solutā. M. Tull. pro Cecinna, *se habere ait argentarij tabulas, in quibus sibi expēsā pecunia lata sit, acceptiq; relata.* vnde acceptilatio. per translationem autem dicimus, *acceptum referre* alicui bonum pro eo, quod est, in genuè fateri, ac prædicare sibi illius opera, ac beneficio id boni euenisse: vt M. Tull. ad Attic. lib. i. or-

D natissimèque de meo consulatu locutus est, vt ita diceret, se quod esset senator, quod ciuis, quod liber, quod vueret mihi acceptū referre. & referre illi malum acceptum, est illum mali auctorem, & causam prædicare, vel mali causam in eum cōferre: vt idē M. Tull. Philipp. 2. *omnia denique, qua vidimus (quid autem mali nō vidimus?) si recte ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio.* eadem autem ratione dicimus *refero acceptum huic, vel illi rei,* qua ratione, *refero acceptum persone,* vt idem pro Deiotaro, *verum omnem tranquillitatem, & quietem senectutis acceptam refert clementia tua.* idem Philipp. 2. *ego enim amplius LLS ducentios acceptum hereditatibus retuli.* Atque ita hoc loco loquitur Horat. versibus incultis retulit acceptos Philippos, id est gloriatus est, vel gloriari ei licuit, se ab Alexandro Philippos, quod erat regale nomisma, opera, vel beneficio versuum suorum abstulisse. *versibus incultis enim dandi casus est, non septimi, vt alij existimant.*

PHILIPPUS] genus erat nummi aurei à Philippo Macedonum Rege sic appellatum. Plautus Bacchid. *me mist miles ad eam Cleomachus vel vt ducentos philippos reddat aureos, vel vt hinc in Eliam hodie eat secum simul.* ibid. *Da mihi ducentos nūmos philippos te obsecro.*

NOMISMA] νόμισμα nomen Græcum est, νόμος id est, à lege dictum. lege enim valet nummus Aristot. lib. 5. de morib. ad Nicom.

TRACTATA] contrectata manibus: vt epist. ad lib. suum. *Cetrectatus ubi manibus sordescere vulgi Cæperis.*

REMITTUNT] reddunt: vt epist. de arte poët. *Poscentiq; grauem persape remittit acutum.*

FERE SCRIPTORES, &c.] subintellige sic: vt sit integra redditio. seu ἀντιπόδοις, sic fere scriptores, &c.

SPLENDIDA FACTA LINVNT] res præclarè gestas, & laudabileis inquinant, & contaminant. sic Plautus Mostell. *vna opera ebur atramento candefacere postules.* huic loco non admodum dissimilis ille est Od. 6. lib. 1. *Laudes egregij Caesaris & tras Culpa deterere ingenI.*

POEMA TAM RIDICVLVM] Cherili mali poëta.

TAM CARE] tam caro pretio. Itaque quidam hīc tam caro legendum putant: aiuntque ita olim Latinos esse locutos.

EDICTO VETVIT, NE QVIS SE, PRÆTER AP.] hac dere sic M. Tull. in epist. ad L. Luceium Qu. Filium lib. 5. *Neq; enim Alexander ille gratia causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lyssippo fingi volebat: sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloria fore putabat, &c.* Et Plutarchus in Alexandro: *πῶ μὲν ἐν ἰδέαν τὸ σῶμα τοῦ εἰ Διοσκόριδος μάλιστα τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἐμφαίνουσιν ὑφ' ὃ μὲν καὶ αὐτὸς ἠξίον πλάττειν, id est, corporis speciem statua à Lyssippo facta omnium statuarum optime exprimit, atque ostendunt: a quo vno etiam ipse Alexander se effingi volebat.* Idem sic de vtroque lib. *ἡ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου πύχης. Ἡν δὲ ὁ Ἀπέλλης ὁ ζωγράφος, ὁ Διοσκόριδος ὁ πλάτης κατ' Ἀλέξανδρον ὡν ὁ μὲν ἐξεπέπλητον κεραυνοφόρον ὅπως ἐναρξῆς, ὁ κεκραμένως, ὡς λέγειν, ὅτι δύο Ἰν Ἀλεξάνδρον ὁ μὲν φιλιππικὸν γέροντι ἀνίκητος, ὁ δὲ ἀπὸ ἀμύμητος.* id est, *Erat autem*

A des, quam Calabra Pierides. Iccitò Agefilaus ille (ut scribit Xenophon in eius vita) nè qua sui corporis imago exstaret, magnopere cauit: animi autem monumenta cōstituere nūquam desinebat. sic Xenoph. καὶ τὸ μὲν σώματος εἰκόνα σῆσθαι ἀπέχετο, πολλὰν αὐτῷ τὸ πρὸ δουρεῖσθαι θελόντων τῆς δὲ ψυχῆς ἕδὲ ποτὲ ἐπαύειτο μνημεῖα διαπονήμενος. quod retulit M. Tull. in epist. ad L. Luceium Qu. Filium, his verbis, *Neque minus enim est Spartiatus Agefilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem sui passus est esse, quam, qui in eo genere elaborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facile omnium imaginum, statuasque superauit.* Idem fuisse M. Catonis Censorij de statuis iudiciū narrat Plutarch. his verbis, Καὶ περὶ πλεονεξίας κατεγέλα τῶν ἀγαθῶν τὰ τοιαῦτα, Ἐλαθάνειν. αὐτὸς ἔλεγε γὰρ ὅτι χαλκῶν, Ἐρωεῖσθαι ἔργων μὲγα φρονήσας: αὐτὸ δὲ καλλίστας εἰκόνας ἐπιταῖς ψυχῆς ἀειφέρειν τῶν πολιτῶν. πῶς δὲ τῶν θαυμάσιων, ὅτι πολλὰν ἀδύων ἀνδριάντας ἐχόντων, ἐκείνος ἐκ ἔχει, μᾶλλον γὰρ, ἔφη, βέλομαι ζητεῖσθαι διὰ τὴν ἀνδρίας ἢ καὶ τῶν, ἢ διὰ τὴν καὶ τῶν, id est, *Aliqui prius ipse deridebat eos, qui huiusmodi rerum (nempe statuarum) cupiditate afficiuntur: Et dicebat eos ignorare se operibus fabrorum, Et pictorum gloriari: sui autem pulcherrimas imagines civis suos in animis ferre. is autem, qui mirabatur, illum, cum plerique ignobiles, atque inglorij statuas haberent, nullam habere, dicebat se malle queri quam obrem nulla sibi statua esset posita, quam cur esset posita.*

B REPENTEIS PER HUMVM] id est, humileis, & veluti humi repenteis, & orationi solutæ simillimos, quales sunt epist. & satyræ. Pindarus appellat λόγος χαμαίπαις. sat. 6. lib. 2. *Quid prius illustrem satyris, musæque pedestri?* alij per humileis sermones putant humilia, & plebeia argumenta significari, ut epistolarum, ac satyrarum: quibuscum non pugnabo. nam propemodum mecum faciunt.

ET ARCEIS MONTIB. IMPOS.] & arceis in montibus exstructas. quod fuit veteribus vsitatum.

CONFECTA DVELLA] bella debellata, id est, transacta ac finita.

C CLAVSTRAQUE CVSTODEM, &c.] portas Iani clausas: quod pacis tempore tantum fiebat. sic sup. Od. 15. lib. 4. *Et vacuum duellis Fanum Quirini clausit.*

ET FORMID. PARTHIS TE P. R.] nam Parthi signa Crassidis adempta, ad Casarem Augustum vltro remiserunt. Od. quam modò commemoravi, tua Casar atas Fruges, & agris rettulit uberes, Et signa nostro restituit Ioni, Derepta Parthorum Superbis Postibus.

SI, QVANT. CVP. POSS. QVOQVE] id est, si voluntati par esset ingenium, & facultas. sic sat. 1. lib. 2. *cupidum pater optime vixes Desiciunt neque enim quiuis horrentia pilis Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos, Aut labentis equo describet vulnera Parthi.*

RECIPIT] capit, δεχεται. tralatio à vasis. non recipit, id est, respuit. In his autem, patuum carnem maestas, inest ἀντιθεσις.

TENTARE] conari, aggredi, experiri.

RECUSANT] id est, non possint. sic epistol. de arte poet. *quid ferre recusent, Quid valeant humeri.*

SEDVLITAS AVTEM, STVLTE QVEM D.] ordo est, sedulitas eum vrget, quem stultè diligit. id est, qui stulta sedulitate, studioque inepto, atque intemptiuo officium, operamque suam alicui pollicentur, atque obtrudunt, molesti ei sunt potius, quam grati: vel hoc modo, qui stultè, & ineptè quantumvis sedulo alterum diligunt, molestiam ei exhibent potius, quam placent: sed ij maximè, qui suos versus, suumque artificium venditant. meritò igitur malè precatur Phædra nutrici apud Eurip. in Hippol. his verbis, ὄλοιο Ἐσὺ, ἄσπες ἀκοντας φίλους Πρόθυμὸς ἔστι μὴ κελεύεις ἐνεργετῆν, id est, *Dij te perdant, Et quisquis de amicis inuitis studet non honestè bene mereri.*

VRGET] nonnulli libri habent *urguet.*

DISC. ENIM CITIVS, MEM. QVE L. ILL. &c.] sententia hæc latissimè patet. sed si quis eam contrahere, & ad poetas accommodare velit, sic poterit explicari. finge, aliquem poetam esse multis nominibus laudabilem, ac præstantem in quo quamplurimæ virtutes insint poetica: qui denique poema scribat magna ex parte politum, ac perfectum: sed sint in eodem nonnulla reprehendenda, aut ridenda: eueniet ut homines notent, & meminerint magis, quæ reprehensione, aut risu digna videantur, quam, quæ admirati sint, ac probatint. Cum hac sententia congruit illa Ciceronis oratione pro Murena: *cui placet, obliuiscitur: cui dolet, meminit.*

NIL MOROR OFF.] nihil facio, contemno, ac pro nihilo puto, ut sup. epist. ad Valam, *nam vna nihil moror illius ora.* hæc eò pertinent, ut ostendat, indoctorum poemata non admodum esse claris, & laudatis viris expetenda, quippe quæ dedecori sint potius, quam ornamento.

AC NEQVE FICTO IN PEIVS VVLTV, &c.] id est, quemadmodum nolim imaginem mei ex ære, aut cera fingi, atque in publico proponi, quæ me ore deformiore referat, quam sim natura: sic neque ab indocto poeta laudari velim. *vultu in peius fulto,* id est facie ita ficta, ut deformior sit imago, quam vera figura.

PROPONI CER.] in publico poni ex cera fictus.

NEC PR. FACT. D.] quia mali scriptores carmine fado *Splendida facta linunt,* ut dixit sup. ead. epistol.

RVBEAM] erubeam, pudore afficiar, ἐρυθριῶμι.

PINGVI MVNERE] versibus indoctis, & ineptis, & inertibus. pingue per translationem poni solet pro eo, quod arte, & ingenio caret. ex quo pinguis Minerua, pingue ingenium, pingue argumentum. sup. sat. 6. lib. 2. *Pingue pecus domino facias, Et cetera præter Ingenium.*

PORRECTVS] proiectus, seu extentus, quasi cadauer. ut Od. 10. epod. extr.

APERTA] ex eo, quod capsula sit aperta, vult intelligi, chartas, quæ in ea insunt, contemptissimas esse.

IN VICVM, &c.] in quo ex inutilibus, atque ineptis chartis fiunt turis, piperis, & similiarum rerum

A tum inuolucra. tale est illud Catulli. *Et laxas scombris sepe dabit tunicas.* & Persius. *nec scombros mententia carmina, nec tus.* solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina tui destinare, ex Athenæo perspicuum esse potest, qui narrat lib. 9. *Sumos.* Alexandridem comicum ita morosum atque amarum in senectute fuisse, ut comædias omnes suas, quæ populo non placuissent, quamuis alioqui essent elegantes, & politæ, tui mandarit.

T v s] sine aspirationis nota scribi iussi, veteres grammaticos secutus, qui à tundendo ductum volunt, quâuis Modestus, ut testatur Carisius, à Græco verbo *βύειν*, quod est immolare, & mactare, tractum esse dicat.

AMICITVR] id est, inuoluitur, in dicitur. epist. 16. lib. 1. *an amicta vitibus ulmo.*

AD IVLIVM FLORVM 2.

FLORE, bono, claroque fidelis amice
Neroni,

B Si quis forte velit puerum tibi vendere,
natum

Tibure, vel Gabijs: & tecum sic agat: hic &
Candidus, & talos à vertice pulcher ad
imos:

Fiet, eritque tuus nûmorum millibus octo,
Verna ministerijs ad nutus aptus herileis
Literulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cui libet: argilla quiduis imitaberis vda.
Quinetiam canet indoctum, sed dulce
bibenti.

Multa fidem promissa leuant, ubi plenius
aquo

Laudat, venaleis qui vult extrudere mer
ceis.

C Res urget me nulla: meo sum pauper in
are.

Nemo hoc mangonum faceret tibi, non
temere à me

Quis ferret idem. semel hic cessauit: &
ut fit,

In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nûmos, excepta nihil te si fuga ledat.

Ille ferat pretium, pœna securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est

lex.

Insequeris tamen hunc, & lite moraris
iniqua.

D Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi
Talibus officijs propè mancum: ne mea
seuus

Iurgares ad te quòd epistola nulla veni
ret.

Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiã
quod

Expectata tibi non mittam carmina mē
dax.

Luculli miles collecta viatica multis
Ærûnis, lassus dum noctu stertit, ad assē
Perdiderat: post hoc vehemens lupus: &
sibi, & hosti

Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.

Præsidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summè munito & multarum diuite rerû.

Clarus ob id factum, donis ornatur hone
stis:

Accipit & bis dena super, sestertia nû
mum.

Forte sub hoc tempus castellum euertere
prator

Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundē
Verbis, quæ timido quoque possent adde
re mentem.

(sto,
I bone, quò virtus tua te vocat: ij pede fau
Grandia laturus meritorum præmia. quid

stas?

Post hæc ille catus, quãtũuis rusticus, ibit
Ibit eò, quò vis, qui zonã perdidit, inquit.

Roma nutrir mihi cõtigit, atque doceri,
Iratus Græijs quantum nocuisset Achil
les.

Adiecere bona paullo plus artis Athenæ:
Scilicet ut possem curuo dignoscere rectũ:

Atque inter silvas Academi querere ve
rum.

Dura sed emouere loco me tēpora grato:
Ciuilisq; rudem belli tulit æstus in arma,

Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Vnde simul primùm me dimisere Philip
pi,